11261

KARYS

1965
SAUSIS - JANUARY
Nr. 1

KARYS

1965

Nr. 1 (1408)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis

Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis

Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas

Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas

Administratorius — Leonas Bileris

Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

P. Petrušaitis — Tremties Trimitas

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

Kunigunda Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

Vilnius — Vyskupų rūmai, buv. Kordegardija ..... Viršelis

O. B. Audronė — Su vėliava 1

J. Zalatorius — Tėvynės sargyboje 2

K. Ališauskas — Salako paėmimas 5

P. Būtėnas — Nevertinę jūros 7

P. Žilys — Suomių Sovietų karas 11

P. Gudelis — Priedas prie straipsnio 13

Tremties Trimitas 20

Šaulė Tremtyje 23

Lietuviai Kariai Laisvame Pasaulyje 26

Kronika 27

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS; Chicago ..... A. REKLAITIS; Cleveland ..... L. LEKNICKAS; Los Angeles ..... O. ŽADVYDAS; Philadelphia A. IMPULEVIČIUS; Rochester ..... P. SALADŽIUS; Toronto, Canada .... VL. RŪŠAS; Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — "Baltic Florists"

Brockton, Mass. — A. Mantautas

Brooklyn, N. Y. — J. Pašukonis

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai", H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė, J. Virpša

Detroit, Mich. — V. Perminas — S. Malinauskas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N. J. — Kazys Trečiokas

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas — 9 Cowper Street. St. Hilda, Vic.

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

A. Klimaitis — 71 Tate St. W. Leederville, Perth, W. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB — Escuelas Prof. Salesianas Avda. Miranda, Boleita, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka

093 00523776 2

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

KARYS

Įsteigtas Lietuvoje 1919—Nepriklausomybės kovų—metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1408) SAUSIS - JANUARY 1965

O. B. Audronė

SU VĖLIAVA

Prie Pavergtų Tautų,
Su mūsų vėliava,
Tik čia laisva —
Jūs stovite tvirtai,
Jūs laikot vėliavą šventai,
Tartum Tėvynę pačią
Belaikytumėt.

Iškyla Vilniaus bokštai
Iš rūkų,
Ir Vilniaus gatvėmis,
Pro šitą vėliavą suku,
Kur žingsniai prasilenkdavo
Netyčia,
Tėvynės varganų kovų keliu,
Jaunystė pasilikusi
Kur krykščia.

Ir taip graudu labai,
Su džiugesiu šventu
Prie Pavergtų Tautų —
Ar šitą vėliavą, tiktai,
Įkelsime kada
Į Gedimino bokštą?

Bet, jei ne mes,
Tai ją kiti įkels —
Ateinančias kartas
Tėvynė savo rankose
Sūpuos —
Tikrai!

Gal nenunešime savų pėdų
Rasų Kapuos —
Tėvynės prisikėlimu,
Jos rytmečiu nauju,
Tikėkime —
Vieningai ir šventai.

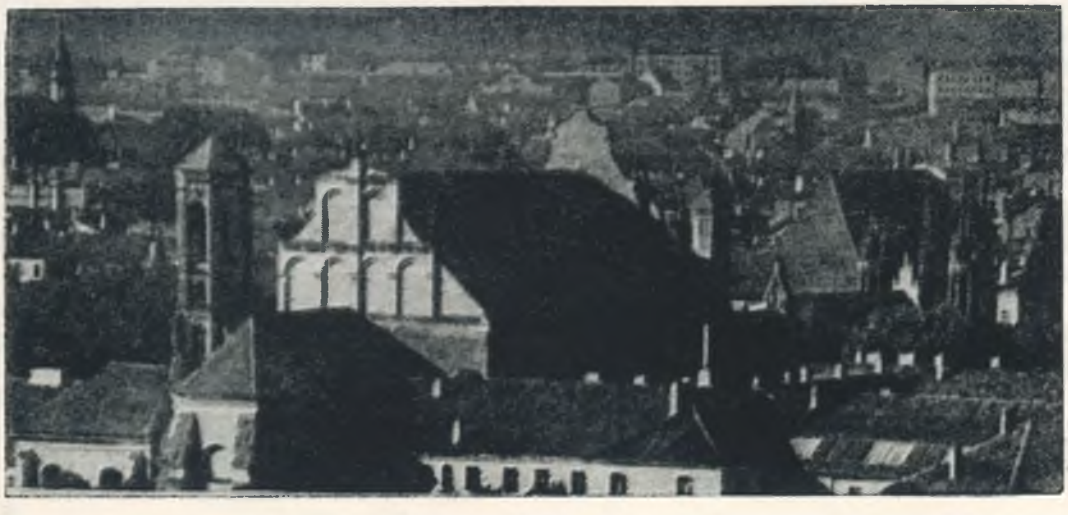

Naujųjų—1965—metų proga, LVS RAMOVĖS Centro Valdyba sveikina visus karius ramovėnus, išsisklaidžiusius po visą platųjį pasaulį ir linki visiems geros sveikatos, ištvermės ir nepalaužiamo ryžto kovoje už laisvą ir nepriklausomą Lietuvą.

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGOS RAMOVĖS
CENTRO VALDYBA

TĖVYNĖS SARGYBOJE

JUOZAPAS ZALATORIUS

Įsikūrus Lietuvos Tarybai ir vokiečiams silpnėjant, tuo pačiu, mažiau besikišant ir į mūsų vidaus reikalus, krašte pradėjo siausti įvairūs kriminalistai ir ginkluoti banditai. Paštarųjų tarpe buvo susitelkę iš vokiečių nelaisvės pabėgę rusų kareiviai ir šiaip neramūs visoki perėjūnai, kurie pradėjo plėšti ramius gyventojus.

Nuo šitų parazitų buvo pradėta gintis pačių gyventojų iniciatyva. Kaimuose iš kaimiečių būdavo statomos sargybos, ginkluotos kirviais, šakėmis ir kitais darbo įrankiais, nes šaunamiems ginklams leidimo iš vokiečių nebuvo galima gauti. Jei pas ką rasdavo tokį ginklą, tuoj atimdavo ir dar nubausdavo.

Tokia būklė tęsėsi iki pirmojo ministerių kabineto sudarymo. Ministeris pirmininkas A. Voldemaras buvo už tai, kad įsteigtume savą miliciją vidaus apsaugai.

Taip, 1918 m. spalio pabaigoje, Panevėžio mieste buvo sušaukta pirmoji Lietuvoje milicija. Išgirdę savos vyriausybės žodį ir jausdami laisvės rytą auštant, mes draugai, savitarpy pasitarę, nutarėme stoti. Prisistatėme Panevėžyje milicijos vadui Jonui Zalatoriui, kuris tą pirmąją miliciją organizavo.

Būstinėje radome pilną salę jaunimo, suėjusio iš įvairių apylinkės vietų. Ten buvo įvairaus amžiaus vyrų, jų tarpe daug grįžusių iš karo, iš nelaisvės, ar iš fronto. Visi buvome priimti. Turiu pabrėžti, kad susirinkę buvo tikri lietuviai jaunuoliai, kilę iš sodžių, nes tų laikų miestų gyventojai buvo gerokai aplenkėję ir aprusėję, dažnai nebekalbantys lietuviškai.

Rytojaus dieną, mūsų grupė iš arti vyrų žygiavome į bažnyčią priesaikai. Po priesaikos buvome išskirstyti būreliais po 7 vyrus po visą Panevėžio apskritį, daugiausia į vietas, kur anksčiau buvo vokiečių žandarmerija. Paskyrimams buvo įteikti visiems raštai su milicijos vado parašu.

Aš su kitais šešiais draugais pakliuvau į Ramygalos valsčiaus Barklainių žandarmerijos stovyklą. Vokiečiai pradėjo kraustytis. Dėjo savo mantą į vežimus, o kartu ir lietuviškus lašinius ir šiaip įvairų maistą. Mes sekėme kiekvieną jų judesį. Vienas vokietis pasistatė šautuvą prie tvoros ir nuėjo į tvartą kinkytis arklį. Mes tuoj tą šautuvą čiupome ir paslėpėme, mat labai buvo reikalingas mums daiktas. Vokiečiai ilgai jo jieškojo, klausinėjo, bet taip ir nerado.

Pagaliau, jiems išsikrausčius, griebėme, kas šluotą, kas skudurą, o kas kibirą vandens ir išvalėme paskutines okupanto liekanas.

Vėliau gavome arklį, vežimą ir kiek ginklų. Dalį ginklų teko patiems pasirūpinti iš atsitraukiančių vokiečių karių. Tas mūsų būklę gerogai pagerino. Buvome daug saugesni.

Buvo sunkios dienos, vokiečiai besikraustydami grobė mūsų kraštą, gaujos plėšikų jį plėšė, miškuose susikūrė pabėgusių belaisvių gaujos. Jaunai milicijai teko su visais šiais pavojais kovoti.

Teko dalyvauti žygiuose prieš plėšikus ir keletą jų gaujų likviduoti. Kartą gavome žinią, jog Praperšos kaime plėšikai apiplėšė ir nužudė ūkininką J. Barbuską. Nuvykę į vietą, radome baisų vaizdą. Šeimos galva buvo, matomai, ilgai kankintas ir surištomis rankomis nuvirtęs ant duonos kepamos rėčkos ir taip nudurtas. Iš visos ūkininko šeimos tik vienas aštuonių metų jo sūnus liko gyvas, nes pasislėpė po pečka ir ten tylėjo, nors viską girdėjo. Girdėjo, kaip banditai reikalavo iš tėvo aukso.

Buvo nustatyta, kad tą baisą žmogžudystę atliko miške susimetusi stipri plėšikų gauja, vadovaujama vietinio ruso Gladkino, nuo seno pasižymėjusio vagystėmis. Jie net dar karui tebeinant, užpuldinėdavo vokiečių postus, padarydami jiems daug žalos. Gauja mums pasiuntė

ultimatumą, kad apleistume vietą ir netrukdytume jai.

Jų grasinimų, tačiau, mes nepabūgome. Mėginome kelis kartus imti jų būstinę, bet buvome vis ginklais atmušti. Pagaliau, vieną vakarą, mes aštuoni milicininkai, ginkluoti šautuvais ir rankinėmis granatomis, išėjome likviduoti tą garsiąją plėšikų gaują.

Tiesiu keliu eiti buvo pavojinga, nesaugu. Galima buvo patekti į jų spąstus. Todėl teko bristi per rudens metu užtvindintus slėnius bei upelius. Žygis mus labai nuvargino. Naktis buvo tamsi, smulkus lietutis plovė mūsų veidus. Apylinkės kaimuose dusliai lojo šunes, miške, vienur - kitur suklykdavo išbaidytas alkanas apuokas.

Pagaliau priartėjome prie plėšikų būstinės. Pritūpėme prie pat jų namo ir ėmėme tirti aplinką, nes rizikavome savomis gyvybėmis. Trobos viduje girdėjosi nuvalkiotos rusų dainos garsai, pritariant žviegiančiai armoškai. Praėjo dar sekundė ir mūsų rankinių granatų sprogimo trenksmas nutraukė jų koncertą. Su sargu ar budėtoju ir spėjusiais išsprukti laukan plėšikais įvyko smarkus susišaudymas. Degantis namas apšvietė apylinkę ir mes savomis kulkomis palydėjome sprunkančius plėšikus į miško tankumyną.

Taip sunaikinome Gladkino vadovautą bandą, toj vietoj neliko akmens ant akmens. Grįžome visi sveiki į savo stovyklą, tik buvome labai sušalę ir pavargę. Apylinkės gyventojai ilgai minėjo garsųjį plėšiką ir kovą su milicininkais.

Užėjo niurios rudens dienos. Gandai nešė nelinksmas žinias. Atėjo ir Kalėdos, žmonės rinkosi bažnyčioje, tačiau švenčių ramybės nebuvo. Žmonės, vieni ragino milicininkus stoti atviron ir bendron kovon su atslenkančiom raudonųjų bangomis, kiti — sakė, kad prieš vėją nepapūsi.

Nerimdami, vieną dieną mudu su Zoštautu, kuris vėliau žuvo prie Dauguvos bolševikų fronte, išvykome į Panevėžį, pas milicijos vadą gauti nurodymų ir instrukcijų. Nuvykę pamatėme baisų vaizdą, Prisiartinę išbadėję raudonieji jau buvo beužimą miestą. Žydai su vėliavomis ėjo pasitikti bolševikų. Kiti, jų tarpe ir lietuviai, pasilipę ant statinių drožia prakalbas, šaukdami, kad dabar viskas yra jau jų rankose ir ragino pjauti buržujus ir pan.

Vienas, Motkis, šaukdamas nuo statinės, švietė žmones, ragindamas panaikinti prietarų namus. Girdi, mieste tik viena pirtis, kurion žmonės netelpa, todėl iš senamiesčio bažnyčios jis ragino padaryti antrąją pirtį. Po jo kalbėjo vietinis rusas, kuris taip pat ragino panaikinti bažnyčias, bet jis pirtį pasiūlė įsteigti sinagogoje, kuri kaip tik yra arti prie vandens, ant Nevėžio kranto. Bet čia jam nepasisekė, nes užkabino "išrinktąją" tautą. Į seną komunistą tuoj pasipylė visokio kalibro ir kietumo sviediniai ir jis turėjo tuoj nutilti, vos paspruko iš minios.

Mieste siautė netvarka, buvo plėšiamos krautuvės, užpuldinėjami žmonės. Kadangi mudu buvome apsirengę paprastais rūbais, be uniformų, tai mūsų niekas nepastebėjo. Sustoję prie vieno namo supratome, jog liūdni reikalai, buvo paskutinės milicijos dienos, nes milicijos būstinėje vado jau nebebuvo ir niekas nežinojo, kur jis dingo.

Grįžę iš Panevėžio, nupasakojome visiems apie liūdną Panevėžio likimą. Tada, po trumpo pasitarimo, visi nusprendėme stoti į Lietuvos kariuomenę.

Mūsų žinioje tada buvo daug turto vokiečių rekvizicijos surinkto iš žmonių. Apie 10 tūkstančių centnerių bulvių buvo sukasta kapčiuose ir daug javų buvo supilta Barklainių dvaro svirne.

Tą pačią dieną sušaukėme apylinkės seniūnus, kad paskelbtų žmonėms, jog vokiečių atimtas turtas bus jiems grąžintas. Nuo Panevėžio iki mūsų tebuvo vos 19 km., tai bijojomės baudžiamosios raudonųjų ekspedicijos, todėl darėme viską skubiai ir slapta.

Kitą rytą dar prieš auštant jau stovėjo minios žmonių, kas su kastuvu, kas su kirviu ar kirka, ir laukė, kada bus leidžiama pradėti likviduoti turtą. Taip per porą dienų visas vokiečių surinktas turtas buvo vėl grąžintas gyventojams.

Atlikę tą likvidaciją, pasikinkėme savo bėrį į roges ir patraukėme Kauno krypties link.

Užėjus nakčiai, mes jau važiavome Kėdainių apskrities keliais. Nakčiai įpusėjus, mūsų bėris ėmė ko tai prunkšti, lyg ir pavargęs. Mes irgi iki kaulo buvome sušalę. Dairėmės, ar kur netoli kelio nepamatysime kokią ūkininko sodybą.

Net nepastebėjome, kai staiga, iš vieo, šalia kelio augančio krūmo, iššoko trys vyrai ir rusiškai suriko mums pakelti rankas augštyn. Tačiau mes jau buvome seni kovų vilkai, gerokai aplamdyti kovose su bolševikų gaujomis. Staiga metėmės į kelio griovius į vieną ir į kitą pusę. Sutarškėjo mūsų šautuvų užraktai. Šūktelėjome ir mes mesti ginklus ir iškelti rankas. Matydami su kuo turi reikalą, plėšikai greitai pasidavė. Pasodinę du į roges, trečias pasinaudodamas tamsa paspruko, patraukėme į pastebėtą netoliese ūkininko sodybą.

Prisikėlėme miegantį ūkininką ir suėjome trobon. Išbalęs, giliai įdubusiomis akimis šeimininkas, išsigandęs žiūrėjo į mus, o šeimininkė skurdžiai pravirko, skųsdamasi, kad jau viską atidavė, nieko patys nebeturi, prašė tik gyvybę

Juozapas Zalatorius

jiems palikti. Tik paaiškinus šeimininkams, jog esame Lietuvos milicininkai, kurie iš žmonių nieko neatima, o, jei gali, tai duoda, nustojusi raudoti šeimininkė šoko prie pečiaus virti mums arbatos. Tačiau iš jos drebančių rankų degtukai vis krito ant žemės, kai ji, susijaudinusi, žvelgė tai į mus, tai į mūsų atsigabentus du "svečius".

Vienas iš mūsų, norėdamas nuraminti šeimininkę, paėmęs ją už pažastų, apsuko apie save. Tuo metu vienas iš plėšikų, pasinaudodamas proga, šoko bėgti pro duris, tačiau budinčio buvo vietoje pašautas. Antrajam surišome rankas. Įpykusi šeimininkė spyrė nušautąjį ir pradėjo pasakoti, pirštu rodydama į nukautąjį, kad tas nevidonas yra vietinis rusas Kazlovas, jau pagarsėjęs visame apskrityje, kaip daug žmonėms blogo padaręs, buvo ir ją prieš trejetą mėnesių užpuolęs ir labai primušęs. Ji net du mėnesiu išgulėjusi lovoje, nes nustojusi daug kraujo.

Dar vis sujaudintas šeimininkas papasakojo mums, kad dabar jau būsią ramiau, nes Kėdainiuose tveriasi lietuviškas "vaiskas". Ant delno iškratęs, drebančiomis rankomis, pypkę, jis bandė ją įsikąsti — atvirkščiu galu . . .

Pasistiprinę ir apšilę, po trejetos valandų išskubėjome Kėdainių link, dar aušrai nepasirodžius. Atsisveikinant šeimininkas nubraukė nuo skruosto sau ašarą ir palinkėjo mums geros kloties, o šeimininkė, mums jau žengiant per slenkstį — peržegnojo.

Įpusėjus dienai, sustojome dideliame Okainių kaime, kur papietavome ir pailsėjome. Ten radome didelį būrį vyrų, taip kaip ir mes besiilsinčių. Tai buvo būsimieji Lietuvos kareiviai.

To kaimo mokyklos mokytojas, apylinkėje mylimas žmogus, vėliau sunkiai sužeistas kovose su bolševikais prie Šėtos, atsisveikino su savo mokiniais, pareikšdamas, jog atėjo laikas, kai reikia kovoti ne žodžiais, bet veiksmais, reikia kariauti. Jį išleidžiant, susirinkusių tarpe pasigirdo verksmas. O jauni vyrai ir mes, sėdę į roges, išvažiuodami užtraukėme: "Sudiev, sudiev, jau išvažiuojame gint savos šalies" . . . Mūsų daina plačiai skambėjo per tėviškės laukus, palydėjusių skarelės mojo mums geros kloties.

Atvykę į Kėdainius, jau radome susitvėrusį Panevėžio bataliono štabą, keletą atvykusių karininkų ir kareivių. Jų veidai rodė pasiryžimą tęsti kovą iki pergalės. Čia mums prasidėjo tikro kario gyvenimas. Mokėmės rikiuotės ir šaudyti.

Sklindant gandams, kad Kėdainiuose tveriasi Lietuvos kariuomenė, iš visų šalių ir kampų traukė jaunimas su ryšulėliais rankose. Kiekvieną dieną atvykdavo jų būriai ir stojo į kovotojų eiles. Per trumpą laiką būrys išaugo į kelių šimtų vyrų batalioną.

Bolševikai, tačiau, irgi nesnaudė. Per trumpą laiką jie užėmė Penvėžį, Ramygalą, Truskavą, Pagirius ir Šėtą. Vienas jų sparnas nužygiavo į Alytų, supdamas. Užimtose vietose bolševikai kūrė iš neklaužadų komitetus, kad atimtų Lietuvos savanorių turtą ir iššudytų jų artimuosius.

Pagaliau raudonieji užėmė Šėtą ir priartėjo prie Kėdainių. Iš Šėtos jie atsiuntė mums raštą su klebono antspaudu, ragindami mus pasiduoti, žadėdami amnestiją. Jei neklausysime, girdi, būsime visi sušaudyti.

Jiems buvo tinkamai atsakyta, raštas buvo pasirašytas mūsų karininkų. Pabėgusi gailestingoji sesuo mums pranešė, kad bolševikai tikrai ruošiasi mus pulti.

Mes gi, stiprinomės, ir aplink Kėdainių miestą išstatėme sargybas. Pagalbon mums atėjo ir generolas žiema, gausiai prisnigo. Bet koki stambesni karo veiksmai pasidarė neįmanomi. Tačiau žvalgybos iš abiejų pusių veikė nesustodamos, kartais jos buvo mums nuostolingos.

1919 m. vasario 1 d. mūsų būrys išvyko žvalgybon priešo pusėn. Netoli Šėtos, Aristavo dvare, susitikome raitą bolševikų šimtinę. Įvyko atkaklios kautynės. Po keletos dienų minėtas Okainių kaimo mokytojas K. žvalgydamas buvo sunkiai sužeistas į galvą. Arkliui suklupus, jis kraujais apsipylęs krito į sniegą. Bolševikai palaikė jį negyvu ir taip paliko gulintį. Kitoje kelio pusėje gyvenusi senutė, kaimynę pasikvietusi, įsinešė sužeistą karį į savo namelį. Paklojusi ant žemės beržinių šluotų, kuriomis šėrė savo ožką, kitomis jį apklojo, ir išskubėjo į kaimą, kad surastų žmogų, kuris praneštų lie-

SALAKO PAĖMIMAS

KAZYS ALIŠAUSKAS

Užėmęs Uteną, 1 pėst. pulkas tęsė puolimą toliau pagal plentą Utena - Zarasai. Pasiekęs, taip vadinamas, Bružų bolševikų laikomas pozicijas, pulkas sustojo: Baibiai - Zakariai, Antalieptė riboje. Pulko štabas apsistojo Daugailiuose. Salako miestelis ir apylinkės prie Ligajo ežero, dešiniajame pulko sparne, liko neužimtos, kas sudarė kai kurių nepatogumų.

Birželio pabaigoje buvo suformuotas 1 pėst. p. III batalionas. Jo vadu buvo paskirtas kar. J. Čaplikas; 7 kuopos vadu — kar M. Rėklaitis, 8 kp. — kar. B. Bilminas, 9. k. vadas buvo kar. P. Dundulis, ir 3 s. k. kuopos vadas buvo kar. S. Marcinkevičius. B-no sudėty buvo apie 400 kovotojų. Suformavus III batalioną, jis tuoj pat buvo perkeltas į pulko dešinįjį sparną ir užėmė barą: 7 kuopa su būriu s. k. užėmė Gatelius ir Paberžę. 8 ir 9 kuopos kaime Juknėnai ir apylinkėje. Priešas buvo užėmęs: Pusliai, Vajasiškiai ir Ažubališkės. Stipriausiai buvo ginami ir sunkiai prieinami Vajasiškiai.

1 pėst. pulko vadas kar. K. Ladyga nusprendė užimti Salaką. Šį uždavinį atlikti pavedė III batalionui, priskirdamas jam 4-tą lauko bateriją kar. M. Pečiulionio vadovaujamą. Gerai priešo pozicijas išžvalgius, buvo paruoštas puolimo planas. Puolimo plano paruošime dalyvavo ir pats pulko vadas. Priešui nepastebint, 7 kuopa buvo sutelkta Paberžės kaime, 8 ir 9 kuopos perėjo į Gatelius. Puolimas buvo pradėtas liepos 11 d. rytui auštant. Priešas mūsų puolimo nenujautė, tad viskas vyko taip, kaip buvo numatyta. Puolimą vykdė 7 ir 9 kuopos, 8 kuopa buvo palikta atsargoje. 9 kuopa staigiai ir labai greitai atakavo dar bemiegančius bolševikus Puslių kaime ir šį kaimą užėmė. Užėmus Puslių kaimą, kuopa pasidalijo pusiau: vienas puskuopis, kar. Treiderio vadovaujamas, puolė Vajasiškių kaimą tiesiog, tuo metu antrasis 9 kuopos puskuopis, kar. Dundulio vadovaujamas, greitu šuoliu padarė apėjimą ir puolė Vajasiškius iš užpakalio pro Aštrakalnį. Tuo pačiu metu 7 kuopa atakavo Vajasiškių ir Ažubališkių kaimų bolševikų pozicijas iš priekio. Priešas skubiai pasitraukė. Kurie bolševikų nesuskubo pasitraukti, buvo paimti į nelaisvę. Priešo jėgų dauguma iš Puslių, Vajasiškių ir Ažubališkės kaimų pasitraukė šiauriniu Ligajo ežero krantu. Pietiniu Ligajo ežero krantu pabėgo vos keletas priešo karių, nes kar. Dundulis šį pasitraukimo kelią jiems užkirto.

Užėmus Vajasiškių priešo įtvirtinimų mazgą, nebuvo laukiama, bet tuoj buvo persitvarkyta tolesniam puolimui. Oras buvo labai gražus. Puolimo metu buvo atvykęs vyr. karo vadas gen. S. Žukauskas, kuris sekė puolimo eigą ir davinėjo patarimus vadams ir kareiviams, sakydamas: "Vyrai, klausykit vadų, neskubėkit ir neįkliūkit be reikalo".

7 kuopai tuoj buvo įsakyta pulti priešą

---

tuvių kariams apie sužeistąjį. Nuvykę pas ją, radome sužeistąjį labai nusilpusį, jo žaizdos buvo aplipę tarakonais, kurių trobelėje buvo pilna.

Vasario mėnesį bolševikai puolė Kėdainius. Kolupių kaime stovinčiai mūsų užtvarai jie padarė nuostolių. Norėdami pralaužti mūsų pasipriešinimą, jie metė visų turimų rūšių ginklus į mūšį. Mūsų grandinė buvo prispausta prie žemės kulkosvaidžio ugnies. Kulkos piktai raižė sušalusią žemę, jieškodamos aukų. Patrankos sviediniai kėlė viesulą ir taškė sniegą mums į akis. Tačiau gynėmės atkakliai visą dieną iki pat vėlybo vakaro.

Pavakaryje, lyg stebuklas, pasirodė atvykę vokiečių artileristai. Savo taikiais šūviais jie tuoj nutildė bolševikų artileriją ir ėmė daužyti jų kulkosvaidžių lizdus ir puolančias jų voras. Kietą gynimasi matydami, bolševikai ėmė supti miestą ir užėmė Taučiūnų kaimą. Tačiau mūsų sumanus vadas Variakojis irgi ėmė keisti pozicijas. Pavyko mums perkirsti jų sparną ir išeiti jiems į užnugarį. Bolševikų pusėje kilo panika ir jie pakrikę pasitraukė Šėtos linkui, kad ten susitvarkę, vėl galėtų mus pulti.

Nieko nelaukdami, mes puolėme Šėtą. Po atkaklaus mūšio pavyko ją dalinai apsiausti ir paimti. Ten mums pateko daug karo grobio ir paėmėm belaisvių.

Neužilgo kitas mūšis, labai nuostolingas bolševikams, įvyko Pagirių miestelyje. Ten juos visai apsupome ir maža kas iš jų ten paspruko. Nuo to laiko puolimo iniciatyva perėjo jau į mūsų rankas. Užėmėm Ukmergę, sudavėm skaudų smūgį bolševikams prie Panevėžio. Mes jau daugiau nebeklausėme, kiek yra bolševikų, bet tik kur jie yra? Taip kaimas po kaimo ir miestas po miesto ėjo į mūsų rankas, ir tų pačių metų rudenį raudonosios gaujos buvo išblokštos iš mūsų krašto. Tada atsisukome prieš naują priešą — bermontininkus.

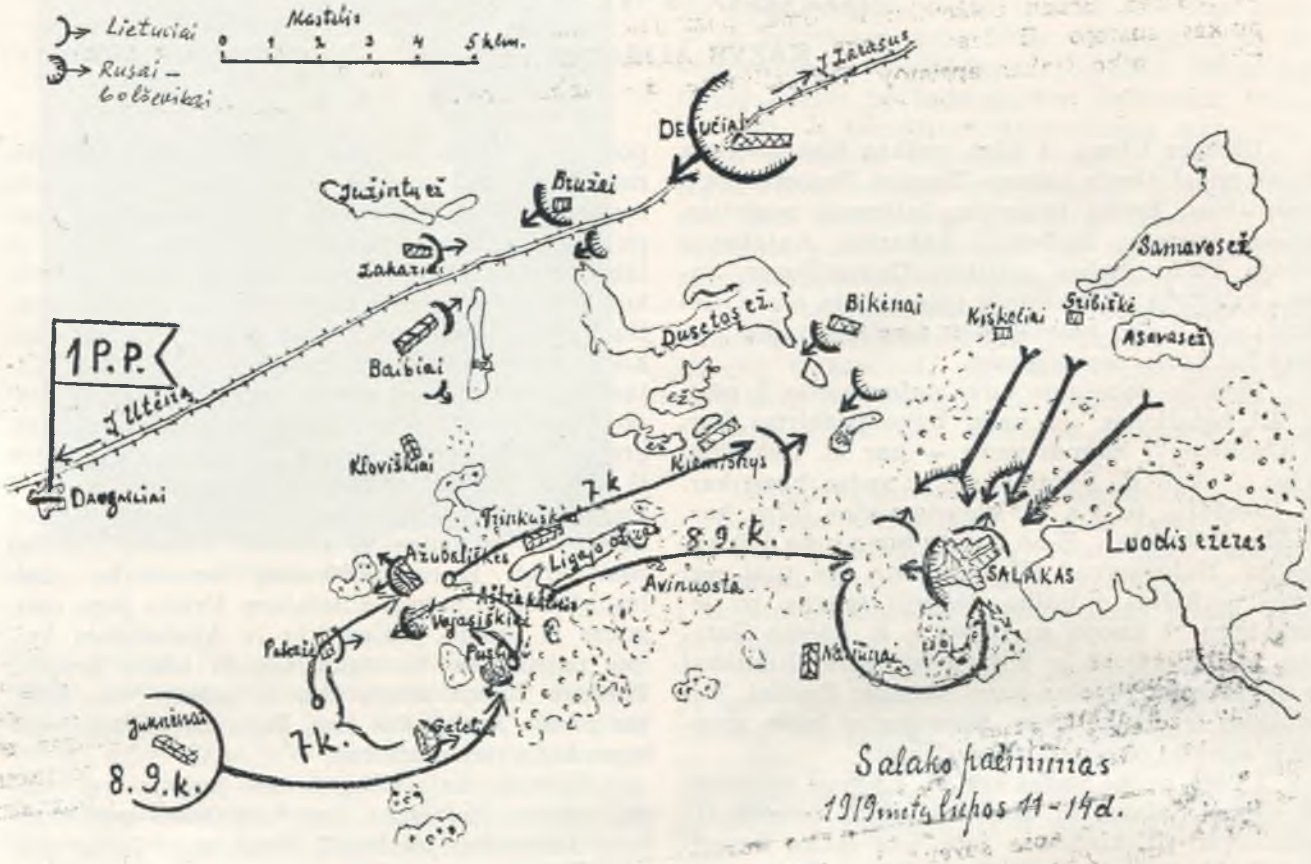

Trinkuškiai - Kiemionys kryptimi, t. y. šiauriniu Ligajo ežero krantu.

9 kuopai buvo įsakyta pulti Avinuosta - Salakas kryptimi (pietiniu Ligajo ežero krantu).

8 kuopa, atsargoje, judėjo paskui 9 kuopą, 4 baterija vyko 8 ir 9 kuopų priedangoje. Kuopų vadai, gavę uždavinius, tuoj pradėjo juos vykdyti. Priešas, po gauto smūgio, traukėsi, mažai tesipriešindamas. 9 kuopai puolant pietiniu Ligajo ežero krantu ir praėjus maždaug didesnę ežero ilgio pusę (ežeras yra siauras, bet apie 4 km. ilgio), buvo pastebėta šiauriniame ežero krante, vienoje augštumėlėje, didelis priešo jėgų susitelkimas. Bolševikai stovėjo tankinėje rikiuotėje, buvo girdėtis komandos, kalbos ir šūkavimai. Mūsų vadai spėjo, kad priešas čia sutelkė savo pakrikusius dalinius, kad juos sudrausmintų. Tad, ilgai nelaukiant, priešui nepastebint, buvo pritraukti sunkūs kulkosvaidžiai ir iš jų paleista ugnis į priešo susitelkimo vietą. Bolševikai tuojau išsisklaidė ir pranyko.

7 kuopa puolė, kaip kad jai buvo įsakyta, ir po mažo susirėmimo su priešu prie Kiemionių kaimo užėmė Kiemionių kaimą, kur apsistojo gintis. Priešo jėgos — vienos pasitraukė į Bikėnus, kita dalis — į Salaką.

9 kuopa užėmė Avinuosta kaimelį be kautynių ir artėjo link Salako. Perėjus mišką, priėjo Salako miestelio laukus ir sustojo pamiškėje. Vietovė link Salako buvo lygi, niekur jokių pastatų ir žemės paviršiaus raukšlių nebuvo. Pulti priešą atviru lauku buvo neįmanoma. Atstumas buvo nedidelis ir buvo matoma, kaip bolševikai prie Salako miestelio vakarinio pakraščio kasė apkasus.

Buvo sustota ir apsinakvota. Kareiviai ilsėjosi ir tvarkėsi. Vadai susirinko pas b-no vadą ir svarstė tolesnio puolimo veiksmų eigą. Į reikalą įsikišo pulko vadas kar. K. Ladyga ir pasiūlė III b-no vadui kar. J. Čaplikui: apeiti Salako miestelį per mišką ir pultį jį iš pietų pusės, nes ten miškas prieina arčiau Salako miestelio ir yra geresnės prieigos. Taip ir buvo daroma.

Liepos 12 d., dar prieš aušrą, bataliono vadas drauge su 8 ir 9 kuopomis per mišką apėjo Salaką, kad pultų jį iš pietų pusės. Prie kelio iš Avinuosta į Salaką pamiškėje, buvo palikta tik sekimas — lauko sargyba.

Anksti rytą, liepos 12 d., 8 ir 9 kuopos puolė Salako miestelį, tuo pačiu metu 4-ta baterija pradėjo šaudyti į bolševikų apkasus. Priešas pietinėje Salako dalyje turėjo tik sargybas, didžiuma jo jėgų buvo vakariniame Salako pakraštyje. Pradžioje bolševikai dar bandė gintis ir manevruoti, t. y., su savo rezervais pastoti kelią puolančioms 8 ir 9 kuopoms, bet pamatė, kad

NEVERTINĘ JŪROS

PETRAS BŪTĖNAS

Pasiskaitome mūsų raštuose ar šiaip laikraščiuose tebenudejuojant, kad baltai, atskiromis lietuviai, nesidomėję jūra, jos nevertinę ar neįvertinę ir kad baltų uostamiesčiai esą įkurti svetimųjų, atklydusių į baltų žemę jos užėmėjais ir pasilikėjais. Šitokia nežinau kuo rimtu remiama mintis standartiškai ir eina iš kartos į kartą, tartum kokia bendra ir tikra verkšlenanti taisyklė. O to visko kilmė ir išvada atrodo aiški: svetimų metraštininkų ir istorininkų taip buvo ir yra rašoma, ir todėl tarytum mes be rimtų argumentų turį tikėti, betikėdami ir patys turį ne kitaip rašyti.

Bet yra pastebėta svetimai istoriografijai kaip tik priešingų žinių apie baltų pilis - miestus, nors šiandien jų baltiški vardai nebebūtų skelbiami knygose, laikraščiuose ir žemėlapiuose, pvz.: *Tuvangsta* - Karaliaučius šiandien tik kažkokį beprasmį užkartinį rus. Kaliningrad vardą yra gavęs S. Rusijos okupacijoje ar *Kirsos pilis* (Kirsa buvo vienas iš prūsų vadų), vok. *Kirs* + burg, kryžiuotiškai ir dabar vok. Christburg "Kristaus pilis" (Kryžiuočiams Kirsa pavirto Kristumi!), lenk. - rus. Kišpork, o dabar lenk. Dzierzgoń — du miesteliai Prūsų žemės žiemvakariuose; ir daug kitų. Kur baltai kada nors buvo įsikūrę gyvenvietę, pasistatę pilį, tai toje pačioje vietoje ir okupantai, dažnai savaip perkrikštiję jų baltiškus vardus, plėtė tas gyvenvietes ar statėsi ir savas pilis jau savo grynai okupacinės ir genocidinės politikos reikalams. Konkrečiai dėl pilių ir uostų: okupantai ir savo pilis statydavosi ten ir baltų uostus palikdavo ten, kur patys baltai pasirinktose strateginėse vietose ar laivuojamųjų upių žiočių pakrantėse jau būdavo įsirengę savo pilis ir uostus nepalyginti iš daug anksčiau.

Plačiau čia neįrodinėsiu, kad taip yra. Bet vieną pavyzdį tai čia prisiminsiu, — nors ir ne uostą, tik Gardiną prie plataus Nemuno ir staigaus jo posūkio. Gardino statymo pradžią vikriai savinasi beveik visi Lietuvos kaimynai nebaltai ir nesomai. Įsiskaitę L. E. VI. 535 . . . psl. apie senąjį Gardiną ir jo įvairių laikų statybos likinius, išvystame kovą: realų būtovinių amžių sluogsniavimąsi žemėse ir žemėje, kol, galop, prieini ir patiri, kad ir seniausias pilies miesto sluogsnis visdėlto yra tik baltų. Tuo tarpu sve-

---

lietuviai jau įsiveržė į miestelį, paskubomis pasitraukė į mišką, esantį šiaurėje nuo Salako miestelio.

8 ir 9 kuopos, užėmę Salaką, sustojo šiauriniame miestelio pakraštyje. Tuoj buvo įsakyta ten įsitvirtinti ir gintis. Pozicijos dešinysis sparnas buvo atsirėmęs į didžiulį Luodžio ežerą, kairysis sparnas ėjo per augštumą 189. Ryšis su 7 kuopa buvo palaikomas patruliais. Liepos 13 dieną batalionas kasė apkasus, t. y., tvirtinosi užimtoje pozicijoje ir žvalgė. Žvalgai ir vietos gyventojai suteikė žinių, kad priešas gavo pastiprinimų ir kad galima tikėtis priešpuolio.

Liepos 14 d., priešas, sutelkęs žymias jėgas, nemažiau vieną pėst. pulką, remiamas lauko ir sunkiosios artilerijos, iš miško esančio šiaurėje nuo Salako miestelio, pradėjo atkaklų mūsų pozicijų puolimą. Atakas vykdė vieną paskui kitą, be paliovos iki vėlyvo vakaro. Visos priešo atakos, tačiau, buvo atmuštos. Stipriai ir labai sekmingai veikė mūsų artilerijos 4-toji baterija, kar. M. Pečiulionio vadovaujama. Vakarop susidarė kritiška būklė, pėstininkai pritrūko šovinių. Jiems buvo leista iššauti tik po 5 šovinius, kol bus atgabenta daugiau. Paskutinioji priešo ataka buvo atremta daugiausia artilerijos ir sunkiųjų kulkosvaidžių ugnies. Mūsų kovotojų atkaklumas buvo labai didelis, sužeistieji kulkosvaidininkai nesidavė nunešami nuo kulkosvaidžių, kol nebuvo atremta paskutinė priešo ataka. Pavakarėje priešas liovėsi puolęs ir kautynės aprimo.

Liepos 15 d. priešo pėstininkų reti ir smulkūs daliniai vėl pasirodė pamiškėje. Pradžioje buvo manoma, kad priešas pakartos puolimą, bet paaiškėjo, kad priešas renka savus sužeistuosius ir lavonus. Buvo įsakyta nešaudyti ir netrukdyti. Pradžioje labai atsargiai, o vėliau įsitikinę, kad nešaudoma, tad drąsiau, surinkę sužeistuosius ir lavonus, bolševikai pranyko miške. Salako puolimai daugiau nebepasikartojo.

Dar kautynėms tebevykstant, liepos 14 d. pavakary, į Salaką atvyko Ukmergės bataliono dvi kuopos, kiek vėliau — ir likusieji Ukmergės b-no daliniai drauge su bataliono vadu. Ukmergės b-nas atvyko pakeisti 1 pėst. p. III batalioną.

PASTABA. Šis yra pirmasis iš eilės straipsnių KARIUI apie Nepriklausomybės kovas, kurių pilna istorija yra ruošiama ir netrukus bus išleista atskira knyga.

Šiaurinių germanų (normanų - vikingų - varingų - skandinavų) iš Baltijos jūros baltų žemės puldinėjimai, prasidėję VI a. po Kr., ypač sustiprėjo naujajame geležies amžiuje 800 - 1200 metais. VI - IX amžių tarpe susikuria Lietuvos valstybė. Čia matomas ir mūsų žemės Baltijos uostų tarpas tarp Dauguvos ir Vyslos žiočių.

Žemėlapio nuotrauka pagal K. H. Schroetterį iš: Hagemeyer, Europas Schicksal im Osten, Breslau (Hirt) 1938, — Jomsburg, VI, ½ : Engel, Der Kampf um die baltischen Lande; Verlag von S. Hirzel in Leipzig.

Kitką žemėlapis tik apytikriai terodo, — taigi, jis tobulintinas. Kaiko jis ir visiškai nerodo. Į vietovardžių rašymą perdaug dėmesio prašom nekreipti. Tiksliai juos rašomus galima rasti J. Andriaus 1956 m. Lietuvos žemėlapio vardyne, o kitus ir 1950 m. Lietuvių kalbos vadove.

timoji istoriografija, net ir nuolat kažkokiu savo niekamverčiu teisingumu tuščiai besigirianti bolševikų rusų istoriografija, ir lig šiol tebėra grynai okupacinio pobūdžio; pvz. tokia pat yra ir plačiai paskleistoji S. Rusijos carinės nuomonės bolševikinės produkcijos knyga: N. N. Voronin, Drevneje Grodno, 1954 m., ir iš lietuvių kaiką yra buvusi laikinai kiek apklaidinusi. Panašiai taip pasielgta ir su kitais baltų miestais, pilimis ir uostais. Būtų geriau, nes nebūtų tiek juokinga, kad tie visokie vadinamieji "didieji" smarkiau žvilgterėtų į save ir pvz. apuostytų savo kraštų nors ir vien sostinių atsiradimą. Kas pirmi statė Berlyną, Maskvą ir Varšuvą, kol ten dar nebuvo vokiečių, rusų ir lenkų? Politikams ir diplomatams tokios žinios neperdaug būtų patogios, nes, mat, galima priešų įsigyti pvz. Pabaltijo valstybių vadavimo bylai. Nebijokim! Jie savo reikaluose sustingę ir apdiržę, — tie "didieji". Visi mūsų tokie didieji kaimynai tebeina ir eis su savo "Drangais": Drang nach Osten — Drang nach Westen — Drang nach Osten — Drang nach Westen!.. — ir vis, suprask, rimčiausia mina amžinąją ar kartais net ir šventąją "taiką" skelbdami. Užtektų paklausti, kodėl jie *visi trys* vienodai nesutiko, nesutinka ir geruoju nesutiks plačiajai ir turtingajai Ukrainai nepriklausomybės pripažinti ir duoti. Ukrainai, kurios tiesioginiai draugai tebėra ir pasiliks Pabaltijo valstybės. Ar didžiosios poltinės "lakštingalos" to nesupranta?

Ties baltų žeme Baltijos pajūryje ar netoli nuo jūrinių vandenų, pradedant nuo žiemryčių ir einant į pietvakarius, sutinkame kad ir šiuos negermaniškus uostus, liudijančius baltų pastangas atsišlieti į jūrą ir ja naudotis:

RYGA, žemaitiškai, o senovėje ir latviškai *Ringa*, rašo, esanti statyta 1201 metais čia atklydusio vokiečių ordino. Miestas ėmė kurtis prie Ringos upelės — Dauguvos įtako miesto prekyvietėje. Baltų šaka žiemgaliai čia rado suomių-ugrų giminės lybių kaimą dar prieš jokių vokiečių čia nesimaišymą.

ŽIEMGALIŲ UOSTAS yra baltų: *portus Semigallorum* buvo Mūšos - Lielupės žuotyse, anot Henriko Latvio 1199 metų kronikos, o tos žiotys į Dauguvos patį žemupį yra ties Ryga. Tas metraštis balažin per kiek metų už Rygos

1201 metų "įkurtuves" senesnį aną žiemgalių uostą skelbia.

MINTAUJA taip tardavo ir kuršiai, žiemgaliai bei latviai —vienas iš istorinių Žiemgalos centrų, kuris dabar yra Ltv. Žiemgalos aps. miestas ir vadinamas lat. *Jelgava,* taigi somiškai (lybiškai). Mintauja gi anksčiau buvusi Mūšos - Lielupės žemupyje apie Sluoko ežerą, taigi Žiemgalos pačioje šiaurėje, kaip ir portus Semigallorum bei Ringa - Ryga, ir tik vėliau, atsiradusiam Livonijos ordinui nuo Rygos pradėjus žiemgalius spausti, ji buvusi perkelta į Jelgavos vietovę, taigi gerokai į pietus, betgi taip pat prie Mūšos - Lielupės, prie jos kairio - vakarinio šono, strategiškai patogiame bare, prie laivuojamosios upės ir 32 km nuo Lietuvos Žiemgalos — šiauriau žiemgalių Sidabros pilies ir Joniškio miestelio.

VENTPILĖ, latv. Ventspils, aps. mst. ir uostas prie jūros ir Ventos žiotyse, Ltv. Kuršo šiaurinėje dalyje, turi baltišką vardą, istorijoje yra buvęs lietuvių žemaičių interesuose, kaip teberodo kad ir pvz. ten plačiai apsčiai paplitę vietovardžiai.

LIEPOJA, lat. Liepāja, uostas ir aps. miestas Latv. Kuršo pietinėje dalyje, 110 km į pietus nuo Ventpilės, ir žr. Seeburg.

SEEBURG "jūros pilis" Rimberto 853 metų žiniomis, ir sprendžiama tai buvus Liepoją arba dar gal vieną iš dviejų nuo Liepojos netoli tebesančių gyvenviečių: Gruobyną ar Kapsėdą. O reikalai, kaip ir ta visa apylinkė, susiję, tiesa, ne vien su uostu, bet ir su jau tais laikais iš anksčiau stipria kuršių ir žemaičių Apuolės pilimi, baltų pajūrinę žemę saugojusia ir gynusia *nuo* nuo VI a. po Kr. pradėjusių iš jūros puldinėti normanų-varingų-skandinavų. Šiai gynybos sistemai priklauso ir Įpilties piliakalnis į žiemryčius nuo Šventosios žvejų uosto.

ŠVENTOJI, buvusi išversta vok. Heilige Aa, ir prie jos žiočių Šventosios žvejų uostas, šiauriau Palangos, tiesa, pirmas statytas Nepriklausomosios Lietuvos. Betgi pati vietovė turi savo žemaitišką būtovę. Kai S. Rusija ir Lietuvos valstybės vietovardžius imtų rusinti, tai, kaip ir dabar M. Lietuvoje — Karaliaučiaus srityje, ji būtinai užkartų kokį bolševikiškai ar cariškai rusišką vardą. Jei taip ėmus atsitiktų, tai kada nors kur nors koks neapdairuolis ar tyčiadarys imtų sakyti rašyti, jog Šventosios žvejų uostą pvz. maskvičiai pastatę. Be to, apsirijėliams dar ir kita slidi nelaimė: *Šventosios* upės ir uosto vardas bolševikams rusams ir ideologiškai baisus ir pavojingas, kaip pvz. jiems buvo baisus ne tiek baisus *Marijampolės* aps. miesto vardas, kad net jam yra prireikę atsitiktinio *Kapsuko* vardo kaip pakaitalo, nors toje didelėje apskrityje ne vien kapsų gyvenama ir nors tos apskrities turima tikrai didelių lietuvių tautos patriotų veikėjų, tos pačios Rusijos kruvinai persekiotų. Kaip gi Lietuvos okupantams nebus baisu, jei *šventas* yra tai, kas lot. sanctus, rus. sviatoj, vok. heilig! "Kadangi visoje baltų žemėje yra *šventų* vietovardžių perdaug, tai ... kartu su tokiais vietovardžiais išnaikinti ir baltus, kaip mūsų carai juos užkietėjėlius be pasigailėjimo irgi yra naikinę!" — štoks pasakymas šmėklinasi iš šių dienų maskvinio Kremliaus. O pabaiga, žiūrėk, yra visiškai paprastutė: baltų žemės Šventosios upės, Šventi ežerai, Švėtės ir Švitiniai upės ar ir Ventos, kad ir jos kur pvz. apie Minską jau yra surusintos Viatomis (iš Venta), nieko bendro neturi nei su šventumu, nei su prakeiktumu, savo vardais terodydamos turinčios reikalo su pilkąja žemele.

PALANGOJE tam tikru laikotarpiu irgi buvo norėta ir bandyta įrengti uostą, bet taip pat ne svetimųjų, o pačių lietuvių.

KLAIPĖDOS pilis, miestas ir uostas turi daug istorinės medžiagos kaip baltų kūrinys, ir tai jau kiekvienam žinoma. Kai Klaipėdos sritis sukilimu prisijungė prie Lietuvos valstybės, per trumpą laiką čia išaugo modernus geras uostas, prieš tai vokiečių buvęs visai nuskurdintas.

LABGUVA aps. miestas prie Deimenos žemupio, piečiau Kuršmarių, yra mūsų vandenų uostas. Vien lietuviuose, kaip Labguva, yra ir daugiau uostų — Nida, Gilija, Rusnė, Krantas, Palvininkai, Tepliuva, Vėluva ir kt.

TUVANGSTA - Karaliaučius pilis, miestas ir uostas, po ano baltiško savo vardo okupacijoje turėjęs dar ir lotynišką vardą, yra senas baltų kūrinys, ir stebėkime tos pilies ir uosto strateginę situaciją.

HEILIGENBEIL aps. miestas prie Aismarių, sen. Heilig + peil ir Heilig + beil, kur pirmasis sandas vok. *heilig* "šventas" vėliau yra pridėtas prie antrojo sando *peil* ir paskiau atsiradusio *beil*, o vok. *Beil* "kirvis, kirvelis"; taigi, lietuviškai išverstas Heiligenbeil yra "šventas kirvis". Smarkiai juokinga! Kadangi tame tokiame vietovardyje poezijos ir humoro yra per kraštus, tai lenkai jį ir išsivertė *Swięta Siekierka* "šventas kirvelis". Bet kai išaiškėjo, kad tame Heiligen + beil vietovardyje pirmasis sandas buvęs nebuvęs, o antrasis sandas *beil* ne kirvį, bet sandą *peil*, taigi baltų *pilį* raiškia, tai lenkai ėmę visai pasimetė, betgi, nuo poezijos-romantikos nenukrypdami, abu sandus savaip išsivertė, ir nuo 1946 metų turi *Swiętomiejsce* "šventa vieta". Gi S. Rusija okupavusi tam miestui davė savo rusišką kaip tik žiaurų naujo "Beilio - kirvio" vardą Mamonovo, ir baltiškosio *pilies* pėdsakėlio nebeliko, nors rusai visur

visiems pigiai giriasi neiną prieš kitas tautas. Kad tas iškraipytas sandas *beil* yra baltų žodis *pilis* (ją visi baltai turi), tai, matėme, rodė senas gyvenvietės vardas Heiligen + *peil*, ir dar plg. seno vardo *Waistotepil* mst. Alnos (Priegliaus kairio pietinio įtako) žemupio dešiniame-rytiniame krante, Vaist-ot-e+pil- "Vaistoto pilis", kuri vėliau buvo pavadinta kitu irgi baltišku vardu sen. vok. Schippen+peil, vėliau — Schippen+beil, taigi Šipapilis, arba Šipo pilis, kaip pvz. anksčiau turėjome Kirsos pilį.

TULKIMYČIAI, vok. Tolkemit, lenk. dabar Tolkmicko, kamienas Tul + kimyt, miestelis, žvejų vietovė prie Aismarių, Prūsų žemės žiemvakariuose.

ELBINGAS, kur buvo Vulfstano IX a. po Kr. aprašytas *Truso* (vs. vd.; prekybos centras Prūsų žemės Pamedės srities pačiuose žiemryčiuose) prie Drūsens ežero, vadinamo vok. Drausen - S., o lenk. Jez. Družno, ir apie kuriuos rašo germanai vienaip, lenkai kitaip, o lietuviai — reikėtų laukti jų dar parašant. Ir tas viskas visdėlto yra susiję su

DANCIGU Vyslos pačio žemupio pajūrinėje - kairėje - vakarinėje atšakoje. Vok. Danzig, lenk. Gdańsk iš kamieno Gud-an-isk vardo vietovė savo pačia seniausia praeitimi dar nėra galutinai išaiškinta.

Nuo Dauguvos žiočių ligi Vyslos žiočių tiesiau yra ligi 500 km, o jei vien pajūriu lankstytumeis, tai tų kilometrų būtų žymiai daugiau. Šitas baltų pajūrinis tarpas nuo VI a. po Kr. (Europos vidurio, vakarų ir pietų tautų kilnojimosi laikotarpis; rytinių slavų iš Užpripečio ir nuo Pakarpačio atsiradimas pagal Dnieprą pirmiausia apie Kievą; kronikininko Jordano laikai ir jo baltų pažinimas) pradėjo justi šiaurinių germanų (normanų - varingų) vis stiprėjančius puldinėjimus, o nuo 1201 (- 1226) metų rytinių germanų abiejų ordinų karinį žnybimą iš dviejų pusių, patiems mozūrams lenkams, tiems ordino atsikvietėliams, tik Pavislyje tebuvusiems aktyviems į Baltijos jūrą prasiveržti.

Žinant tiek ilgą ir komplikuotai pavojingą baltų pajūrio ir jų pilių-uostų praeitį, kai sunku rasti tarpą ir akimirką, kada germanai būtų buvę nustoję aktyvumo rodyti savo grobuoniškumą, o vakariniams ir rytiniams slavams dėl to sau naudojantis baltų rytuose ir pietuose, — tai kaž ar būtų galima bent kiek kaltinti ar pačius baltus, ar atskiromis lietuvių tautą bei jos vadus, ar, kaip ir kaltinama, sakant juos jūros nemėgus ar jos reikšmės neįvertinus, ar ją net nepakankamai gynus. Geriausiai tai tokius klausimus tiksliai ir iš pagrindų istoriškai saviems nušviesti, kad ateityje be abejo žinotumėm ir atitinkamų išvadų darytumėmės. Daugiau nieko kito tuo tarpu nebėra likę.

SUOMIŲ SOVIETŲ 1939 - 1940 M. KARAS

P. ŽILYS

BENDROS ŽINIOS

Karą tarp Sovietų Rusijos ir Suomijos, įvykusį 1939-1940 m., Sovietų rusai vadina "Sovietų Finų karu", o suomiai — "Žiemos karu".

Man atrodo, kad yra tiksliau ir aiškiau tą karą vadinti "Suomių - Sovietų 1939 - 1940 m. karu".

Kad skaitytojas susidarytų šiokį tokį vaizdą apie kariavusias valstybes, patiekiu truputį statistinių žinių, ypač apie Suomiją.

Suomija yra šiaurės šalis. Jos trečioji dalis yra anapus poliaračio. Suomijos žemės paviršius būdingas uolėtumu ir daugybe ežerų. Visur dar labai ryškūs buvusių ledynų pėdsakai: vienur išgraužti ledų slėniai, dažniausiai virtę ežerais, ir pasilikusios plikos uolos, o kitur, pietinėje dalyje, suverstos morenos; tačiau ir čia jos neapdengia ištisai granito uolų žemės paviršiuje.

Pietų Suomijoje dvigubu lanku tęsiasi didžiulis dvigubas galinių morenų pylimas Salpauselka, kurio ištyrimas daug padėjo ir kitų kraštų glaciomorfologinius klausimus išaiškinti. Išskyrus šiaurės vakarų pakraštį, ypač į Švedijos pasienį, kur yra augščiausias Suomijos kalnas Haltia Tunturi (1324 m.), retai kur sutinkama vietu, iškilesnių kaip 300 m. nuo jūros paviršiaus. Suomija yra vadinama tūkstančių ežerų kraštu. Viso yra priskaičiuojama arti 70,000 įvairaus dydžio ežerų, iš kurių didžiausi yra Saima (4,400 kv. km.), Inari (1428 kv. km.), ir Päijänne (1,065 kv. km.). Daugumas pietų vidurio ežerų yra vienas su kitu susijungę ir dėl to sudaro per 6,000 km. (1962 m.) vandens kelių tinklą. Ežerai užima beveik 10 proc. viso Suomijos ploto.

Upės pasižymi smarkėtakomis ir kriokliais. Didžiausios upės yra: Vuoksa (su garsiuoju Imatros kriokliu ir Volinkoskio smarkėtaka), Kremi ir Oulu.

Suomijos klimatas yra nežymiai veikiamas Golfo srovės įtakos. Šilčiausio, liepos mėn., vidurkinė temperatūra pietų pakraštyje yra 16 laipsnių Celsijaus, o šiaurinėje dalyje — 15 lps. C. Pietų vakarų pajūryje yra minus 3 laipsniai Celsijaus, o šiaurinėje dalyje minus 15 laipsnių Celsijaus.

Pietų pajūryje ilgiausia vasaros diena tęsiasi 18 valandų, o šiauriausioje vietovėje Utsjoki saulė vasarą nenusileidžia 73 paras, o žiemą neužteka 51 parą.

Ilgos žiemos metu susikaupia storas sluoksnis sniego. Per gilų sniegą keliauti suomiai, nuo seniausių laikų, vartoja slides.

Dirbama žemė sudaro tik 8,1 proc. viso ploto, pievos bei ganyklos — 2,5 proc., miškai — 72 proc., o likusis plotas yra nenaudojamas. 1939 m. Suomijos plotas buvo 383,150 kv. km., dabar — 337,009 kv. km.

1936 m. Suomija turėjo 3,762.000 gyventojų. 9.8 gyventojai viename kv. km., 1960 m. — 4,448,575 gyventojus. 1936 m. valstybės sienos su Sovietų Rusija siekė apie 1300 km., su Norvegija 727 km., su Švedija 536 km. ir vandenų siena — Baltijos jūra ir Šiaurės Ledinuotu Vandenynu — apie 1500 km.

Taikos metu Suomijos kariuomenėje buvo apie 31,000 vyrų.

1936 m. Sovietų Rusijos plotas siekė apie 21,176, 000 kv. km. Žiemių siena, palei Š. Ledinuotą vandenyną, buvo apie 10,000 km. ir jokios kariškos reikšmės neturėjo. Rytų sieną, apie 10,000 km., sudarė Ramusis vandenynas (nevardinant įvairių jūrų). Kadangi čia Sovietų Rusijos interesai susiduria su Japonijos interesais, tai toji siena, ypač jos pietinė dalis, turi žymią karinę reikšmę, ypatingai dėl įtakos Kinijoje. Pietų siena su Kinija, Afganistanu, Persija, Turkija siekė apie 13,000 km. Vakarų siena nuo Juodosios jūros ik Š. Ledinuotojo vandenyno, su Rumunija, Lenkija Latvija, Estija ir Suomija — apie 4,000 km. — buvo viena iš svarbiausių. Lenkų užgrobtas Vilniaus kraštas skyrė Sovietus nuo Lietuvos.

Anais laikais Sovietų Rusija turėjo viso 170,000,000 gyventojų. Viename kvadratiniame kilometre buvo 7.9 gyventojai.

Taikos metu sovietų kariuomenėje buvo daugiau kaip 1,300,000 vyrų. Vien Leningrade ir jo artimoje apylinkėje buvo didesnė kaip 100,000 vyrų įgula.

Kadangi tarp Suomijos ir Skandinavijos valstybių — Švedijos ir Norvegijos — iš senų laikų buvo nusistovėję draugiški santykiai, tai valstybės saugumo prasme, sausumos siena su tomis valstybėmis suomiams nekėlė jokių rūpesčių.

Nepatikimiausias ir pavojingiausias kaimynas Suomijai buvo Sovietų Rusija.

SUOMIJOS KARAS DĖL NEPRIKLAUSOMYBĖS

1917 m. gruodžio 6 d. Suomijos Landtagas (seimas) paskelbė Suomijos nepriklausomybę.

1918 m. sausio 4 d. Rusijos Komisarų Taryba, su Leninu priešakyje, pripažino Suomiją nepriklausoma. Tą pačią dieną Suomijos nepriklausomybę pripažino Prancūzija, Švedija, Vokietija ir Austro-Vengrija; sausio 5 d. — Graikija, 10 d. — Norvegija ir Danija, o 11 d. — Šveicarija.

Nors bolševikinė Rusija ir pripažino Suomijos nepriklausomybę, bet visai nesirengė atitraukti iš jos teritorijos savo raudonosios armijos dalių.

Revoliucijos tvaiko sukūryje, kariuomenės drausmė buvo pakrikusi. Krašte vyko demonstracijos, mitingai, streikai, netvarka, net plėšikavimai. Raudo-

---

← Rytinių germanų (vokiečių) replės baltų žemėje nuo XIII a. pradžios = nuo 1202 metų Livonijos kardininkų ordinas veikia iš šiaurės, o po 24 metų nuo 1226 metų Teutonų kryžiuočių ordinas iš pietvakarių. Jų yra gulamos Dauguva ir Vysla, ordininių replių viduryje sėkmingai priešinantis sujungtajai Lietuvai Nemuno, Neries, Ventos, Mūšos ir Nemunėlio upynuose. Tarp Rygos ir Danzigo uostų yra ir kiti visi šiame straipsnyje išminėtieji baltų uostai. Brėžinys imtas iš žiburių, 1947 m. 15 nr.

nosios armijos kareivių taryba Viipuri mieste suorganizavo Viborgo rajono komitetą. Vykstanti krašte suirutė ne tik trukdė, bet ir visai neleido teisėtai Suomijos vyriausybei tvarkyti krašto reikalus. Ypač trukdė raudonosios armijos dalys.

Tačiau suomiai buvo pasiryžę kuogreičiausiai nusikratyti rusų-bolševikų jungu, todėl tuojau buvo sudarytas kariškas komitetas iš senų Suomijos karininkų., kurio pirmininku buvo gen. Charpentier'as. Vėliau į tą komitetą buvo pakviestas ir gen. Mannerheimas. To komiteto uždavinys buvo — rūpintis ginkluotos jėgos suorganizavimu tvarkai palaikyti.

Be to, buvo sudarytas Aktyvusis komitetas, kurio uždavinys buvo raginti suomius, ypač jaunimą, jungtis į kovą dėl nepriklausomybės.

Pradžia buvo sunki.

Nors Suomija tuo metu jau turėjo teisėtą valdžią: senatą, Landtagą — seimą, vyriausybę ir administracijos aparatą, bet niekas negalėjo suprasti, kaip galima būtų išlaisvinti kraštą iš raudonųjų rusų, neturint savų karininkų, nei kareivių, nei ginklų. Nuotaikos krašte buvo blogos, skeptiškos, tuo labiau, kad 1917 m. gruodžio mėn. buvo prašyta pagalbos iš Vokietijos ir jos nesusilaukta.

Kariškasis komitetas pradžioje buvo visai pasyvus, ypatingai vengė nesusipratimų su raudonaisiais rusais, kad nesukeltų karo. Tas komitetas net neturėjo žinių apie rusų raudonarmiečių kiekį Suomijoje ir jų dalių dislokaciją. Tik gen. Mannerheimui įsijungus į kariškąjį komitetą, darbas pajudėjo iš vietos.

Gen Mannerheimas buvo nuomonės, kad nepriklausomybę tauta turi pirktis savo sūnų krauju. Suomių, gi, tautos noras išsilaisvinti, jos sportiniai sugebėjimai, padės lengvai suorganizuoti valstybės ginkluotą jėgą — kariuomenę.

Suomiai, jų laimei, turėjo gana plačiai išplėstą šaulių ir ugniagesių organizacijų tinklą. Kraštas buvo padalytas į apygardas ir apylinkes, kurias tvarkė vadai —viršininkai.

I Pasaulinio karo metu suomių jaunuoliai bėgdavo į Vokietiją per Švediją, kad įgytų kariško mokslo ir kovotų prieš pavergėjus rusus. Iš tų jaunuolių vokiečiai suorganizavo 27 šaulių batalioną, kuris kovojo prieš rusus Rygos fronte. 1915 m., užėmus Liepoją, vokiečiai buvo suorganizavę ten specialiai suomiams karo mokyklą.

Karo pabaigoje 27. šaulių bataliono sudėtis buvo tokia: 4 šaulių kuopos, 2 sunk. kulk. kuopos, 1 baterija, ryšių ir kavalerijos daliniai. To bataliono kariai buvo gerai paruošti ir turėjo gerą kautynių patyrimą. Batalione buvo apie 1,800 vyrų.

Sen. Svinhufvudo rūpesčiu, gen. Mannerheimui buvo pavesta rūpintis suorganizuoti ginkluotas jėgas krašte tvarkai palaikyti. Valdžia pasirūpino išvežti iždą su pinigais į šiaurinę krašto dalį — Kuopio miestelį, o kariuomenės organizavimui pinigų visai nepaskyrė.

Gen. Mannerheimas, pripuolamai, susitiko savo gerą pažįstamą bankininką Ernrootha ir išpasakojo jam savo reikalą ir planus. Bankininkas Ernroothas parūpino jam 15 milijonų markių ginkluotai jėgai organizuoti.

Kadangi Helsinkyje kariuomenės organizavimo darbas buvo neįmanomas, tai gen. Mannerheimas tuojau nusprendė vykti į Vasą ir ten pradėti darbą. Vasa, darbo pradžiai, buvo pasirinkta dėl to, kad iš jos buvo geras susisiekimas su užsieniais ir ji buvo patogus išeities punktas karo operacijoms; be to, ten karinės jėgos branduolį galėjo sudaryti Vasos apygardos šaulių daliniai, vadovaujami gen. mjr. Gericho.

Sausio 19 d. gen. Mannerheimas, su keliais karininkais, atvyko į Vasą. Pirmiausiai jis nusprendė sudaryti savo štabą, ir po to pradėti organizuoti ginkluotą jėgą. Buvo kreiptasi į apylinkėje gyvenančius atsargos karininkus, kviečiant juos į bendrą darbą. Pasekos buvo teigiamos. Atsiliepė keletas karininkų.

Būdamas Vasoje, gen. Mannerheimas sužinojo, kad Viipuri (Viborge) ir kitose vietovėse įvyko susidūrimų tarp raudonarmiečių ir suomių.

Sausio 23 d. gen. Mannerheimas įsakė gen. Gerichui su savo šauliais nuginkluoti Seinajoki ir Lappo raudonarmiečių įgulas, o 28 d. pradėta vykdyti raudonarmiečių nuginklavimas Vasa mieste ir apylinkėje. Per trumpą laiką buvo nuginkluota apie 10 batalionų raudonarmiečių, viso 5,000 vyrų, buvo paimta 8,000 šautuvų, 34 kulk., 37 pabūklai. granatsvaidžių, granatų, šaudmenų, rūbų ir kt.

Prasidėjo tikras karas. Sausio 28 d. buvo duotas įsakymas šaulių apygardos vadui nuginkluoti visus raudonarmiečius, kur jie bebūtų. Uleaborgo įgula stipriai pasipriešino, bet vasario 3 d. jos pasipriešinimas buvo palaužtas.

Sausio 25 d. raudonieji sudarė Helsinkyje komitetą kovai su baltagvardiečiais — tai yra, su teisėta Suomijos vyriausybe.

Sausio 28 d. Suomijos vyriausybė paskelbė, kad gen. Mannerheimas paskirtas kariuomenės vadu. Po to viskas pakriko. Vyriausybės nariai, senatoriai ir seimo atstovai įvairiais keliais pradėjo bėgti iš Helsinkio į Vasą. Buvo tokių, kurie Vasą pasiekė per Taliną, Berlyną ar net Stockholmą.

Tuo metu raudonųjų įgulų nuginklavimas vyko smarkiu tempu. Vasario 6 d. visa šiaurinė Suomija buvo laisva, raudonųjų įgulos buvo nuginkluotos. Susisiekimas su Švedija buvo atstatytas. Į Stockholmą buvo pasiųstas specialus pasiuntinys, iš jo visas pasaulis sužinojo, kad Suomija pradėjo žūtbūtinę kovą su pavergėjais rusais - bolševikais.

Tuo pačiu metu, Karelijos sąsmaukoje šaulių daliniai, vadovaujami kpt. Hägglundo, pradėjo aktyviai kovoti su rusais-bolševikais. Laikui bėgant, kovos stabilizavosi Vuoksen linijoje, kuri buvo gana patogi išeities riba vėlesnėms Karelijos - Viipuri operacijoms. Vasario 3 d. į kovas įsijungė Antrea rajone, kpt. Sihvo vadovaujami, šaulių daliniai. Suomiams pradėjus kovoti su rusų - bolševikų raudonąja armija Kuopio rajone, buvo išgelbėtas Suomijos iždas, kurį Suomijos vyriausybė tame miestelyje buvo paslėpusi.

Prasidėjusių kovų pasekoje Suomija buvo padalyta į dvi dalis: pietinę dalį valdė rusai bolševikai, arba raudonieji, o šiaurinę dalį valdė teisėtoji Suomijos vyriausybė arba — baltieji. Kautynių linija — frontas — nusistojo maždaug linijoje: Bjerneborgas - Tammerforsas - Antrea (Žiūr. schemą Nr. 1).

Apytikrė fronto linija 1918 m., nuo vasario iki kovo vidurio. (Iš maršalo Mannerheimo "Atsiminimų").

Vasario pradžioje rusai bolševikai persitvarkė, persigrupavo savo dalis ir pradėjo puolamuosius veiksmus, ypač Filpula bare. Vakarinėje Suomijos dalyje veikiančių rusų bolševikų dalių vadu buvo paskirtas plk. Svečnikovas, buvęs caro armijos karininkas, 106 p. d. vadas. Tačiau suomiai tame rajone irgi buvo veiklūs. Nystade susiorganizavusi suomių rinktinė, apie 600 vyrų, užėmė Alandų salas. Vasario 22 d. švedų rinktinė atėjo suomiams talkon ir taip pat išsikėlė Alandų salose. Švedų rinktinė paliko salas jau karui pasibaigus, gegužės 16 d.

Pirmasis suomių kovų mėnuo su rusais bolševikais turėjo partizaninių kovų pobūdį. Jų metu paaiškėjo, kad, norint nusikratyti bolševikų vergijos, reikia pasiruošti didesnio masto ir metodingoms karo operacijoms; tam tikslui reikalinga suorganizuoti karines jėgas — kariuomenę. Tada gen. Mannerheimas išleido atsišaukimą, kviesdamas kitų valstybių ir tautų vyrus stoti į suomių kariuomenę, ypač karininkus ir specialistus, ir padėti kovoti su bolševikais.

Į tą gen. Mannerheimo kvietimą pirmieji atsiliepė švedai. Jie pradėjo organizuoti švedų brigadą. Kovų metu Suomijos kariuomenėje buvo apie 80 švedų karininkų — specialistų, kurie ėjo įvairias atsakingas pareigas štabuose ir buvo skiriami net vadais, nežiūrint, kad jie nemokėjo suomių kalbos.

Pav., plk. Lindenui buvo pavesta inspektuoti Karelijoje kovojančius suomių dalinius, o vėliau jis buvo paskirtas Satakunda grupės vadu. Operacijų skyriaus v-ku buvo kpt. Ignatius, o jo padėjėjai trys švedų generalinio štabo karininkai.

Suomijos kariuomenės branduolį sudarė savanoriai: karininkai šauliai ir šiaip jaunimas. Vėliau buvo pradėta šaukti kariuomenėn tam tikro amžiaus vyrai. Sudarius kariuomenės vadovybės štabą, buvo pradėta rūpintis ne tik karo operacijomis, bet buvo sudarytas ir kariuomenės organizacijos planas, pritaikytas būklės ir galimiems ateities įvykiams. Karinė prievolė buvo įvesta vasario 18 d.

Buvo numatyta suorganizuoti 9 divizijas su įvairiomis specialiomis dalimis. Pagal tą planą, Suomijos kariuomenės karininkų ir puskarininkių pagrindinius kadrus turėjo sudaryti Vokietijoje suorganizuoto 27. bataliono karininkai, puskarininkiai ir eiliniai, kurie buvo gerai paruošti ir turėjo gausų kovų patyrimą. Vasario 17 ir 25 dienomis daugiau kaip 1200 27. ba-

taliono karių atvyko į Suomiją ir susitelkė Vasoje. Jie atsivežė su savimi ir priedų: — Vokietijoje pirktų rusiškų ginklų ir, svarbiausia, Suomijos kariuomenės organizacijos planą.

Pagal tą planą iš 27. bataliono turėjo būti sudaryta Suomijos kariuomenės rinktinė brigada iš 6 batalionų su pagelbinėmis dalimis. Toji brigada turėjo būti naudojama daugiausia priešo pozicijų pralaužimams ir kitiems svarbiems uždaviniams vykdyti. Tokį planą gen. Mannerheimui išaiškino plk. ltn. Thesleffas, 27. bataliono ryšio karininkas su vokiečiais. Tačiau, kadangi gen. Mannerheimas tam planui nepritarė, tai prasidėjo nesusipratimai. Gen Mannerheimas buvo apšauktas antivokietininku. Praėjo kuris laikas, kol nuo to plano buvo atsisakyta. Bet kartumėlis liko.

Kovo mėn. pradžioje suomių kariuomenėje buvo jau apie 14,000 vyrų. Vasario pabaigoje fronto linija buvo jau išryškėjusi ir suomių kariuomenė buvo išdėstyta sekančiai:

1. Satakunda grupė veikė bare nuo Botnijos įlankos iki ežero Näsijarvi. Jos vadas buvo plk. E. Lindenas.

2. Tavastlando grupė veikė bare tarp ežerų Näsijarvi ir Päijänne. Vadas — plk. M. Wetzeris.

3. Savolaxo grupė veikė tarp ežerų Päijänne ir Saima. Vadas — gen. mjr. E. Löstromas.

4. Karelijos grupė veikė tarp ežerų Saima ir Ladoga. Vadas — kpt. Sihvo.

Pradžioje suomių grupių veiksmai buvo pasyvaus gynimosi pobūdžio, nes buvo ruošiamasi bendram puolimui. Tuo tarpu rusai bolševikai, pergrupavę savo jėgas, vasario pabaigoje pradėjo puolamuosius veiksmus. Šiaurės vakarinėje fronto dalyje rusai sutelkė daugiau kaip 10,000 karių ir pradėjo pulti bare Jyväskyla - Haapamäki - Kristinestade. Panašiomis jėgomis buvo puolama ir Karelijoje — Vuoksen bare. Per tą laiką suomiai gavo papildomai ginklų iš Vokietijos ir atrėmė visus bolševikų puolimus.

Kovo 3 d. gen. Mannerheimas gavo pranešimą apie ruošiamą vokiečių intervenciją Suomijoje. Tai buvo staigmena. Gen. Mannerheimas buvo nustebintas ir nepatenkintas, kad, prašant vokiečių pagalbos, jo nebuvo atsiklausta. Jam rūpėjo, kad nesusidarytų nuomonė, jog vokiečiai iškovojo suomiams nepriklausomybę. Ruošiama vokiečių pagalba Suomijai paskatino gen. Mannerheimą paskubinti bendrą puolimą, kad parodytų pasauliui, jog suomiai patys gali apvalyti savo namus nuo rusų bolševikų. Vėliau paaiškėjo, kad kai kurie suomių politikai jau 1917 m. gruodžio mėn. tarėsi su vokiečiais dėl pagalbos atsiuntimo. Vokiečių geraširdiškumas Suomijai galima paaiškinti tuo, kad tarp vokiečių ir rusų bolševikų Lietuvos Brastoje buvo vedamos taikos derybos. Tos derybos tęsėsi gana ilgai, nuo 1917 gruodžio iki 1918 kovo mėn. su pertraukomis. Kadangi rusai nesutiko su vokiečių taikos sąlygomis, tai vokiečiai darė spaudimą, karine jėga stumdami tolyn pakrikusį rusų bolševikų frontą, net reikalaudami, kad rusai atitrauktų savo kariuomenę iš Suomijos. Anot maršalo Liudendorfo, intervencija Suomijoje buvo grynai vokiečių reikalas.

Kovo 9-14 d. rusai ir vėl puolė. Tačiau ir tie puolimai buvo atremti.

Kovo 15 d. suomiai, užbaigę savo dalių pergrupavimą, pradėjo puolimą Satakunda ir Tavaslando grupių baruose. Nors užsibrėžtų tikslų pilnai jiems nepasisekė pasiekti, bet bendri puolimo rezultatai buvo neblogi. Po to susidarė du pagrindiniai kautynių židiniai: suomiai stengėsi užimti Tammerforsą, o rusai bolševikai suaktyvino veiksmus Karelijos sąsmaukoje. Gen Mannerheimas turėjo tikslą sumušti šiaurės vakarinę bolševikų grupę, stabilizuoti tame bare frontą, o po to sutelkti jėgas Karelijos sąsmaukoje ir atkirsti rusus nuo St. Peterburgo - Leningrado, bendrai nuo Rusijos.

Balandžio 6 d. suomiams pasisekė užimti Tammerforsą. Šiaurės Vakarinė rusų bolševikų kariuomenės grupė (apie 25,000 vyrų) buvo sumušta. Paimta 11,000 belaisvių ir 30 pabūklų. Bendrai, tuo metu suomių padėtis labai pagerėjo.

Balandžio 3-5 d. vokiečių rytų jūrų (Baltijos) divizija (7,000 vyrų su 18 pabūklų) vadovaujama gen. grafo von der Golzo išsikėlė Hanko (Hangö) apylinkėje, o bal. 6-7 d. vokiečių brigada, vadovaujama gen. mjr. Brandensteino (iš Talino), išsikėlė Lovisa rajone. Tuo metu raudonųjų rusų kariuomenės Suomijoje buvo apie 70,000 vyrų. Suomiai, gi, turėjo apie 35,000 - 40,000 vyrų, o vokiečių į karo pabaigą buvo priskaitoma apie 20, - 25,000 vyrų. Suomių įlankoje dominavo vokiečių laivynas.

Po pasisekimo prie Tammerforso gen. Mannerheimas skubėjo išnaudoti jį, ypač naujai susidariusią patogią situaciją. Jis tuojau pertvarkė savo kariuomenę. Sudarė rytų ir vakarų armijas.

Vokiečiai iš Hanko (Hangö) pajūriu slinko Helsinkio kryptimi, sutikdami menką rusų bolševikų pasipriešinimą. Balandžio 14 d. vokiečiai užėmė Helsinkį ir pradėjo pulti šiaurės kryptimi. Suomijos bolševikų vyriausybė ir jų kariuomenės vadovybė pabėgo į Viipurį (Viborgą). Rusų bolševikų raudonosios armijos dalys, esančios šiaurės vakarinėje Suomijos dalyje, pajutę pavojų, pradėjo trauktis rytų kryptimi per Tvijala ir Tavastehus. Čia rusų bolševikams sudarė didelį netikėtumą vokiečių gen. mjr. Brandensteino brigada (2,000 vyrų su 8 pabūklais), kuri, išsikėlusi Lovisa rajone, pradėjo pulti šiaurės kryptimi ir balandžio 18 d. užėmė Lahtis, o balandžio 19 d. tos brigados dalys susijungė su suomių vakarų armijos dalimis ir atkirto rusų bolševikų dalims pasitraukimo kelius į rytus.

Tuo pačiu metu gen. Mannerheimas ruošėsi puolimui Karelijos sąsmaukoje, norėdamas užimti Viipurį, kad atkirstų rusams likusius pasitraukimo kelius ir perkėlė savo vadovietę į St. Michel (Mikkeli).

Netrukus apie besitraukiančias iš šiaurės vakarų Suomijos rusų bolševikų kariuomenės dalis susidarė apsupimo žiedas, kurį iš šiaurės uždarė Vakarinė suomių armija, iš rytų gen. mjr. Brandensteino vadovaujama vokiečių brigada, ir iš pietų — gen. Golzo vadovaujama vokiečių divizija, iš Helsinkio puolanti Tavastehus kryptimi.

Rusai bolševikai, aišku, mėgino prasilaužti iš to apsupimo žiedo. Vyko smarkios kautynės, kurių metu

rusai buvo suspausti Lahtis - Lammi srityje ir gegužės 2 d. pasidavė. Ten buvo paimta 25,000 belaisvių, 50 pabūklų, 200 kulkosvaidžių ir du šarv. traukiniai.

Tuo pačiu metu gen. Mannerheimas vykdė puolamuosius veiksmus Karelijoje, tikslu užimti Viipurį-Viborgą. Po beveik dvi savaites užsitęsusių atkaklių kautynių, rusai bolševikai buvo sumušti ir Viipuri buvo paimtas. Toji pergalė buvo pasiekta gegužės 1 d. Grobį sudarė apie 15,000 belaisvių, 300 įvairių pabūklų ir 200 kulkosvaidžių.

Po to laimėjimo prasidėjo apylinkių valymas nuo rusų bolševikų raudonosios armijos likučių. Gegužės 15 d. buvo paimtas paskutinis bolševikų pasipriešinimo punktas Ino fortas. To valymo metu buvo paimta apie 9,000 belaisvių, 51 pabūklas, 150 kulkosvaidžių, 2 šarvuoti traukiniai ir kt.

Gegužės 16 d. Suomijos Nepriklausomybės karas buvo baigtas. Suomija buvo išlaisvinta. Nors karas buvo baigtas ir kraštas laisvas, bet tuojau prasidėjo nauji vargai ir rūpesčiai. Kol vyko karas, visus karo operacijų ir kariuomenės reikalus tvarkė, savo atsakomybe, kariuomenės vadas gen. Mannerheimeas. Dar vykstant karo veiksmams, buvo paruošta nepriklausomos Suomijos valstybės taikos meto kariuomenės organizacijos planas. Vos tik karo veiksmams pasibaigus, kariuomenės organizacijos reikalus pradėjo svarstyti ir spręsti, pagal savo planus, politikai: vyriausybė, senatas ir seimas. Tiesa, gen. Mannerheimas buvo išgarbintas už laimėtą karą, iškovotą nepriklausomybę ir t.t., bet dėl ateities jo balso politikai jau nebeklausė.

Buvo pradėta atleidinėti iš kariuomenės švedų karininkai - specialistai, kurie savanoriais įstojo į suomių kariuomenę ir padėjo iškovoti nepriklausomybę. Pradėta organizuoti Suomijos kariuomenė vokiečių kariuomenės pagrindais. Buvo pakviesti vokiečių kariuomenės karininkai, specialistai, kurie turėjo paruošti Suomijos kariuomenės organizacijos ir jos paruošimo planus ir prižiūrėti jų vykdymą. Kariuomenėn buvo priimami ne tik vokiečių, bet ir caro tarnybos karininkai rusai.

Toks politikų elgesys labai nepatiko gen. Mannerheimui. Jis pasijuto įžeistas. Gegužės 30 d. gen. Manerheimas, posėdžiaujantiems senatoriams - politikams pareiškė: "Ponai, aš turiu garbę", ir atsistatydino iš kariuomenės vado pareigų. Tą pačią dieną jis dar išleido kariuomenei įsakymą, kuriame atsiveikino su kariuomene ir sekančią dieną, rytą, traukiniu išvyko į Abo, o iš ten į Stockholmą ir toliau į kitas valstybes.

Nuo to meto Suomijos kariuomenę perėmė tvarkyti vokiečių karininkai - specialistai, o jų užkulisyje stovėjo von der Golzas, gerai žinomas ir mums. Buvo planuojama didelio mąsto žygiai: užimti visą Kareliją, perkirsti St. Peterburgo - Leningrado ir Murmansko geležinkelio liniją, nebuvo pamirštas ir St. Peterburgas - Leningradas. Buvo sudarytas krašto gynybos planas. Numatytos gynimosi ribos ne tik Karelijos sąsmaukoje, bet ir šiaurėje nuo Ladogos ežero. Bijota anglų intervencijos Rusijoje.

Bet to dar negana. Rugsėjo 9 d. Suomijos Landtagas išrinko Suomijos karaliumi Hesseno princą Fridrichą Karolį, kaizerio Vilhelmo svainį.

Deja, vokiečių pralaimėtas karas ir lapkričio 11 d. įvykusios paliaubos viską pakeitė. Išrinktasis karalius nebeatvyko užimti sosto. O, Entantei pareikalavus, teko atleisti vokiečius karininkus - specialistus. Visi planai pakriko. 1920 m. spalio 14 d. Tartu mieste buvo pasirašyta taikos sutartis su Sovietų Rusija.

Prasidėjo blaškymosi, nepastovumo laikotarpis. 1931 m. pakviestas atgal į kariuomenę marš. Mannerheimas vėl pradėjo iš naujo tvarkyti kariuomenės ir krašto gynybos reikalus pagal savo planą, kuris, tačiau, nespėtas buvo pilnai užbaigti iki Sovietų-Suomių karo pradžios.

SOVIETŲ RUSIJOS IR SUOMIJOS SANTYKIAI

Suomija buvo viena iš pirmųjų, kuri, subyrėjus rusų carų imperijai, nusikratė rusų bolševikų pastangų uždėti jai naujos rūšies vergijos pančius ir išsikovojo nepriklausomybę.

Kol Sovietų Rusija buvo silpna, tol ji nereiškė jokių ypatingų pretenzijų Suomijai dėl saugumo bei santykių nuoširdumo. Stiprėjant Sovietų Rusijai ir augant jos kariškai galybei, augo ir jos pretenzijos Suomijai. Jos palaipsniui didėjo, kol pageidavimai virto reikalavimais, kai tik susiklostė palankios politinės sąlygos.

Nesigilinant nei į tolimesnę praeitį, nei į smulkmenas, Sovietų Rusijos reikalavimai Suomijai aiškiai ir konkrečiai pasireiškė 1938 m. Tais metais balandžio 14 d. pas Suomijos užsienių reikalų ministerį Holstį atsilankė Sovietų pasiuntinybės Helsinkyje I sekretorius Boris Jarcevas ir pareiškė, kad jam vyriausybės yra pavesta išsikalbėti svarbiais, slaptais reikalais, liečiančiais geresnį susipratimą tarp Sovietų Rusijos ir Suomijos. Esą Sovietų Rusija gerbianti Suomijos nepriklausomybę ir jos teritorijos neliečiamybę. Tačiau, esą, galima, kad Vokietija turinti didelius užsimojimus Sovietų atžvilgiu. Rusijos puolimo atveju, Vokietijos kariuomenės kairysis sparnas galįs išsikelti Suomijoje ir iš ten žygiuoti į rytus. Sovietų Rusijai rūpi Suomijos planai tokiu atveju. Jeigu Vokietijos kariuomenei būtų leista įžygiuoti į Suomiją, tai Sovietų kariuomenė žygiuotų į vakarus ir Suomija virstų karo veiksmų arena. Jeigu Suomija priešintųsi vokiečiams, tuo atveju Sovietų Rusija teiktų Suomijai visokeriopą pagalbą, o, karui pasibaigus, išvestų savo kariuomenę iš Suomijos teritorijos.

Boris Jarcevas pripasakojo įvairių kitų dalykų, net apie galimą Suomijos fašistų pučą, tikslu pakeisti vyriausybę, bet jokių konkretesnių pasiūlymų nepatiekė.

Po to įvyko dar keli pasikalbėjimai su Jarcevu ir tik spalio mėn. buvo aiškiau išsikalbėta. Iš tų pasikalbėjimų paaiškėjo, kad Sovietų Rusijai labai rūpi Suomijos neutralumo reikalas. Alandų salų ir Hoglandd (Suursaari) salos padėtis, buvo siūloma palanki prekybos sutartis ir t.t.

Ypatingai didelį susirūpinimą savo saugumu Sovietų Rusija pradėjo rodyti po Muencheno susitarimo, kuriuo buvo išspręstas Sudetų klausimas Vokietijai palankia prasme ir skaudžiai, tiesiog begėdiškai, buvo nuskriausta geriausia Sovietų Rusijos sąjungininkė Čekoslovakija.

1939 m. prasidėjo nieko gero nežadančiame ženkle. Suomija labiau pradėjo rūpintis savo saugumu. Pagyvėjo kalbos apie Suomijos bendradarbiavimą su skandinavais, ypač su Švedija. Kalbėta apie vienybę, vieningą apsigynimo politiką ir t.t. Jau iš seniau su švedais buvo susiprasta dėl Alandų salų saugumo. Buvo sudarytas Stockholmo planas. Pagaliau, Alandų salų klausimas atsidūrė Tautų Sąjungoje, kur Sovietų Rusijos buvo užblokuotas.

1939 m. kovo 5 d. Sovietų užsienių reikalų komisaras Litvinovas, per Suomijos pasiuntinį Maskvoje, vėl iškėlė reikalą atnaujinti pasitarimus tuo reikalu. Šį kartą jau buvo prabilta apie išnuomavimą 30-čiai metų Sovietams Suomių įlankoje esančių Hoglando (Suursaari), Sarskāri, Lavansaari ir abiejų Tytersaari salų. Sovietų Rusija, esą, nenorinti tų salų įtvirtinti, bet tik panaudoti jas apsaugai kelių į Leningradą. Net pasiūlė kompensuoti Suomiją už tas salas Sovietų Karelijos plotais.

Sovietų atsakymas, tačiau, į tuos pasiūlymus buvo nepalankus. Buvo atsakyta, kad tos salos esančios Suomijos teritorijos dalis. Jos priklausančios Suomijai pagal taikos sutartį su Sovietų Rusija, pasirašytą Tartu 1920 spalių 14 d. Tuo reikalu pasitarimus vesti su Suomija Sovietų Rusija prisiuntė į Helsinkį savo pasiuntinį iš Romos Šteiną, kuris anksčiau buvo Sovietų Rusijos pasiuntinys Helsinkyje.

Kovo 11 d. Šteinas atvyko į Helsinkį ir pradėjo aiškinti, kad tos salos esančios Sovietų Rusijai būtinai reikalingos Leningrado kelių apsaugai, kad Rusija už tas salas sutinka perleisti Suomijai 183 kv. km. žemės plotą žemyne ir t.t. Tačiau ir tuos Šteino pasiūlymus Suomija atmetė.

Gegužės 4 d. Sovietų užsienių reikalų komisarą Litvinovą pakeitė Molotovas. Tarp Anglijos, Prancūzijos ir Rusijos vykusios derybos dėl savitarpinės pagalbos sutarties ir pasitarimai dėl karinio bendradarbiavimo, ne tik sušlubavo, bet ir visai sustojo. Tuo pačiu metu prasidėjo slaptas suartėjimas tarp Sovietų ir Vokietijos, kuris baigėsi rugpjūčio 23 d. nepuolimo pakto pasirašymu tarp Sovietų Rusijos ir Vokietijos, kurio prieduose buvo lemiamas Lenkijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos ir Suomijos likimas.

Nors suomiai tikėjo į seną draugystę su vokiečiais ir skandinavais, bet tikrovėje nuo to laiko politinė Suomijos padėtis labai susilpnėjo, nes Suomija buvo perduota Sovietų Rusijos įtakai.

1939 m. rugsėjo 1 d. prasidėjęs karas tarp Lenkijos ir Vokietijos įterpė Suomiją į karštų Sovietų Rusijos interesų sferą.

Suomija tai suprato ir skubiai pradėjo rūpintis savo saugumu.

SUOMIJOS RŪPESČIAI KRAŠTO SAUGUMU

1931 m. Suomijos prezidentas Svinhufvudas pakvietė iš atsargos maršalą Mannerheimą ir paskyrė jį Krašto gynimo tarybos pirmininku, o karo atveju jis turėjo perimti kariuomenės vado pareigas. Maršal. Mannerheimas, perėmęs pirmininko pareigas, tuojau pradėjo rūpintis krašto saugumo reikalais. Tos pareigos buvo sunkios, sudėtingos ir atsakingos, tuo labiau, kad anais laikais (dėl ūkio krizės) trūko tam reikalui pinigų, o iš kitos pusės, tais laikais krašto saugumo reikalai buvo nelabai madoje.

Suomija, kaip ir daugelis kitų tautų, anais laikais, savo saugumą rėmė Tautų Sąjunga, populiarėjančiu ginklavimo ribojimu, nusiginklavimu ir kitomis iliuzijomis. Sunku buvo įtikinti valstybės vyrus, ypač finansininkus, kad reikia daugiau susirūpinti krašto saugumu. Tiesa, tuo metu, specialiems ginkluotų jėgų reikalams buvo paskirta 700,000,000 suomių markių suma, kuri buvo išdėstyta 6 metams. Bet tikrovėje tos sumos metinės normos, taupumo sumetimais, buvo kesinamasi apkarpyti. Maršalas Mannerheimas pats apžiūrėjo Karelijos sąsmauką — Suomijos vartus — ir dar su didesniu atkaklumu pradėjo rūpintis, kad krašto saugumui stiprinti būtų skiriama daugiau lėšų. Jis pradėjo pats vaikščioti pas atsakingus pareigūnus ir įrodinėti jiems, kad Sovietų Rusija visais atžvilgiais stiprėja, kad Leningrado apylinkėje, 32 km. nuo Suomijos sienos, ji turi 100,000 kariuomenės, kuri vienos dienos bėgyje gali įsiveržti į Suomiją, kad, bendrai, pasaulio politiniai įvykiai komplikuojasi.

Buvo nuspręsta pertvarkyti Suomijos kariuomenę teritoriniais pagrindais. Iš to išeinant, teko pertvarkyti mobilizacijos, koncentracijos ir operacinius planus, atkreipiant ypatingą dėmesį į priedangos dalių paruošimą veiksmams. Iki 1934 m. šie planai buvo paruošti ir įvykdyti.

Pasauliniai įvykiai vystėsi gana smarkiu tempu ir 1933 metais Sovietų Rusija pasiekė didelį diplomatinį laimėjimą: užmezgė diplomatinius santykius su J. A. Valstybėmis. Vokietijoje ėjo arši kova tarp naciu ir demokratinių grupių. Tautų S-gos globoje vykstanti nusiginklavimo konferencija rodė visiško nepasisekimo ženklus. Tas vertė galvojančius valstybės vyrus rimtai susirūpinti savo krašto saugumu.

1935 m. suomiai iškėlė bendradarbiavimo klausimą Skandinavų tarpe. Maršalas Mannerheimas mėgino įtikinti skandinavus apie tokio bendradarbiavimo reikalingumą, bet jo pastangos pasisekimo neturėjo. Kaip žinoma, vėliau Sovietų Rusijai įsimaišius, suiro Stockholmo planas ir Alandų salų įtvirtinimo klausimas. Švedija pradėjo trauktis atgal ir 1939 m. Suomija liko viena.

1939 m. gegužės mėn. Mannerheimas parašė Respublikos prezidentui raportą, pareikšdamas, kad aštrėjanti pasaulio politikos būklė reikalauja rimtai susirūpinti krašto saugumu. Jis net grąsino atsistatydinti iš pareigų. To raporto pasekos buvo geros. Mannerheimo linijos statybai pagreitinti buvo kreiptasi į tautą, kviečiant visus savanoriais prisidėti prie

tos linijos statybos darbų. Tas atsišaukimas turėjo gerą pasisekimą.

Rugsėjo 1 d. prasidėjus Lenkų - Vokiečių karui, suomiai nesnaudė. Mannerheimo linijos statybos darbai buvo vykdomi pilnu tempu. Maršalas Mannerheimas pasiūlė tuojau pašaukti atsarginius į priedangos dalis. Priedangos dalys buvo papildytos ir rugsėjo 6 pasiųstos skirtiems uždaviniams vykdyti. Paremti diplomatiją, rugsėjo mėn. buvo pašaukta kariuomenėn didesnė dalis atsarginių ir įvykdyta platesnio masto manevrai. Įvykdyta kai kurių pasienio vietovių ir didesnių civilinių miestų gyventojų evakuacija. Tuo pačiu metu Sovietų Rusijos pusėje buvo pastebėta kariuomenės judėjimas pasienio zonoje, naujų kelių tiesimas ir bendrai pasiruošimai karo veiksmams.

Deryboms su Sovietų Rusija prasidėjus, marš. Mannerheimas buvo nuomonės, kad reikia aukoti salas, o kai derybos ėjo prie galo, maršalas siūlė ieškoti susipratimo su Sovietais. Pagaliau, spalio 27 d. jis kreipėsi į prezidentą raportu, kuriame nušvietė kariuomenės stovį, būtent: Sovietų Rusijos kariuomenė esanti moderniškai ginkluota. Suomių, gi, kariuomenei trūksta ginklų, šarvuočių maža ir tie pasenę, artilerija silpna, o sunk. art. kaip ir nėra, aviacija turi tik pusę numatyto sąstato. Trūksta prieštankinių ir priešlėktuvinių pabūklų. Šaudmenų turima tik dviems savaitėms. Esą, savo laiku buvę reikalaujami pinigai tiems trūkumams pašalinti, bet kol atleisdavo pinigus, viskas pabrangdavo, o už skirtus pinigus nebegalima buvo nupirkti skirtų ginklų. Mannerheimo nuomone, Sovietų Rusijos divizija ugnies pajėgumo atžvilgiu esanti du kartus stipresnė už suomių diviziją, o jos artilerija net tris kartus stipresnė už suomių divizijos artileriją.

Bendrai reikia pasakyti, kad Suomijos kariuomenės vadovybė gerai jautė ir numatė artėjančią karo katastrofą ir rūpestingai ruošėsi ją sutikti. Suomijos kariuomenės vadovybė karo katastrofos nebuvo užklupta nelauktai ir netikėtai.

MANNERHEIMO LINIJA

Suomiai, išsikovoję nepriklausomybę, gerai žinojo, kad turi vieną amžiną ir galingą priešą — Sovietų Rusiją.

Nors Suomijos sausumos siena su Sovietų S-ga driekėsi per 1300 km., bet tikrumoje pavojingiausias ir lengviausiai pereinamas tos sienos tarpas buvo Karelijos sąsmauka, ruožas tarp Suomijos įlankos ir Ladogos ežero. Ten buvo Suomijos vartai, kurių plotis siekia nuo 70 iki 125 km. Todėl, norint apsisaugoti nuo Sovietų Rusijos užpuolimo, pirmoje eilėje, reikalinga buvo gerai uždaryti tuos vartus. 1928-1930 m. Europoje buvo labai populiari idėja, pagal kurią, norint apsisaugoti nuo gobšių kaimynų užpuolimų, dar taikos metu, reikalinga įsirengti pasienyje įtvirtinimus. Vadovaudamiesi ta idėja, prancūzai pasistatė savo garsiąją Maginot įtvirtinimų liniją. Čekoslovakija irgi pasistatė savo mažąją Maginot liniją, o belgai, beruošdami savo pasienio įtvirtinimus, iškasė net kanalą, kuris tarnavo dviems tikslams — sustiprinti įtvirtinimų liniją ir būti transporto - susisiekimo keliu. Suomija irgi pasekė ta idėja. Apsisaugoti nuo Sovietų Rusijos užpuolimo, ji pasistatė Karelijos sąsmaukoje savą įtvirtinimų juostą, kuri buvo pavadinta Mannerheimo linija. Iki šio laiko neteko užtikti suomių šaltinių, iš kurių galima būtų susidaryti pilną vaizdą, kaip toji Mannerheimo linija atrodė tikrovėje ir kiek kainavo jos pastatymas. Marš. Mannerheimas savo atsiminimuose kalba apie tą liniją. Jis sako, kad rusams nepasisekė ją visai pralaužti, bet smulkesnių žinių nepatiekia ir jis. Esą, rusai apie tą liniją sukūrė mitą, perdėtai aiškindami jos stiprumą. Viena proga kalbėdamas, Krašto apsaugos ministeris Niukkanenas yra pasakęs, kad turint omenyje įtvirtintas pozicijas, Suomijos kariuomenė galėsianti laikytis prieš Sovietų Rusiją bent šešis mėnesius. Iš to galima spręsti, kad Mannerheimo linija turėjo gana stiprius įtvirtinimus. L. Enciklopedijoje apie Mannerheimo liniją rašoma taip: "M. linija — suomių sustiprinimų linija Karelijos sąsmaukoje į š. v. nuo Suomijos - Rusijos sienos, pastatyta 1929 - 1939 metais ir pavadinta maršalo Mannerheimo linija. Toji linija tęsėsi nuo Tarpale prie Ladogos, išilgai Suvanto ir Vuoksen ligi Vuoksela, iš ten į p. v. per Summa ligi Maurila, prie Suomių įlankos: iš viso 125 km. frontas, M. liniją 1939 m. sudarė 90 betoninių sustiprinimų (kulkosvaidžių bunkerių ir slėptuvių), iš kurių 67 buvo senesnio tipo, ir prie Suvanto - Vuokseno fronto šešios 7.62 cm. baterijos. Linija gynimuisi galėjo naudotis pakraščių artilerija prie Ladogos ir Suomių įlankos. Svarbesnėse vietose buvo taip pat griovių ir akmeninių kliūčių. 1939 m. vasarą ir rudenį M. linija papildyta lauko sustiprinimais". W. S. Churchillis savo atsiminimuose rašo, kad Mannerheimo linija turėjo 30 km. gilumą.

Sovietų Didžiojoje enciklopedijoje ir "Istorija Velikoj Otečestvennoj vojny Sovietskogo Sojuza 1941 - 1945" rašoma, kad Mannerheimo linija susidėjo iš priekinio — priedangos įtvirtinto ruožo — ir pagrindinės pozicijos, pirmojo pagrindinio, antrojo tarpinio ir trečiojo užnugarinio įtvirtintų ruožų. Visa tos linijos gynimosi sistema rėmėsi gamtinėmis kliūtimis: ežerais, upėmis, pelkėmis, miškais ir uolomis. Toje linijoje buvo pastatyti ilgalaikiai ir lauko fortifikacijos įtvirtinimai. Visi tie įtvirtinimai jungėsi į vieną tiesioginės ir netiesioginės visų ginklų rūšių ugnies gynimosi sistemą. Prieš kiekvieną įtvirtinimų ruožą bei mazgą buvo padaryta eilė akmeninių kliūčių ir 15-45 eilių spygliuotų vielų tvoros, įtaisytos prieštankinės kliūtys ir minų laukai. Kiekvienas įtvirtintas punktas - mazgas sudarė atskirą gynimosi vienetą su radijo stotimis, šaudmenų, maisto, kuro ir kitokiomis atsargomis. Juose buvo pravesti susisiekimo keliai. Mannerheimo įtvirtinta linija vietomis turėjo apie 90 km. gilumą. Joje buvo pastatyta 296 ilgalaikiai betoniniai įtvirtinimai —fortai — ir 897 granitiniai įtvirtinimai, kurių dalis galėjo atlaikyti 152-203 sviedinių kliudymus.

Kaip atrodė Mannerheimo linijos įtvirtinimai, parodo toks pavyzdys: 123 sovietų pėstininkų divizija puolė tą liniją 3 km. bare, tarp ežero Suumjarvi ir neužšalančios Munasuo pelkės. Kairiajame divizijos

Priedas prie 1964 m. KARYJE tilpusio straipsnio "Iš lietuvių karių veiklos Užkaukazyje"

P. GUDELIS

Atspausdinus vos pusę mano straipsnio "Iš lietuvių karių veiklos Užkaukazyje", du mieli skaitytojai: architektas J. Mulokas ir ats. plk. Pr. Saladžius malonėjo parašyti man laiškus, kuriuose išreiškė susidomėjimą bei pasitenkinimą straipsniu, bet podraug pastatė ir porą klausimų. Arch. J. Mulokas rašė: "Man žiūrint iš Lietuvos situacijos taško būt labai įdomu, kokios buvo vietinių tautų nuotaikos rusams tenai valdant". Todėl norėčiau savo tą straipsnį papildyti.

Man teko gyventi Karse, kuris IX ir X amž. buvo savarankės armėnų kunigaikštystės sostinė, ir Thbilisy (Tiflise), Gruzijos sostinėje. Reikia žinoti, kad abiejų tautų valstybinis gyvenimas pradėjo reikštis daug anksčiau, negu lietuvių.

Apie 600 metų pr. Kr. indoeuropiečių tautos užplūdo nuo 1300 m. pr. Kr. gyvuojančią Hethitų valstybę, kuri buvo išsiplėtusi nuo Užkaukazio iki Mezopotamijos. Susimaišę su vietos tautomis, jos sudarė armėnų tautą. Biblijoje jų valstybė vadinama Thogarma. 69 m. pr. Kr. ji buvo Romos nukariauta. III amž. priėmė krikščionybę ir pradėjo aršiau priešintis persų mahometonų įtakai. 87 m. Didžiąją Armėniją pasidalino Bizantija ir Persija. V amž. buvo pastatytas anksčiau minėtas Ani miestas, kuris 961 m. virto sostine, bet 1319 m. tapo žemės drebėjimo sugriautas. Amžių bėgyje dėl Armėnijos pavergimo grūmėsi arabai su Bizantija, persai su turkais bei turkai su rusais, o armėnai — prieš juos visus. Rusai įsigalėjo didesnėje Armėnijos dalyje tik XIX amž. o rytinė dalis pasiliko Turkijos priklausomybėje. Turkai su kurdais 1895-96 ir 1914-15 m. įvykdė dideles armėnų skerdynes. Po rusų revoliucijos, 1918 m. atsikūrė nepriklausoma Armėnų respublika su sostine Erivan. Tačiau 1920 m. rusai užėmė Armėniją ir pavertė ją Soc. Tarybų Respublika.

Gruzijos vakarinė dalis, vadinama senovėje Kolchis, buvo graikų įtakoje, o rytinė — Iberija — persų įtakoje. 31 m. apaštalai Andrius ir Si-

---

puolimo sparne, pelkėtoje vietovėje, augštumoje "Liežuvis" dominavo įtvirtintas punktas — fortas. Jo ilgis buvo 65 m., plotis 12 m. Jis buvo ginkluotas 9 sunk. klk. ir 3 pabūklais. Fortas turėjo pusantro metro storumo gelžbetonines sienas ir tokio pat storumo lubas, padengtas 3 m. storumo žemės ir akmens sluogsniu. Forto įgulos ir įvairių sandėlių patalpos buvo įrengtos 10 metrų gilumoje. To forto frontą dengė 2 eilės apkasų, prieštankinis griovis, kelių eilių spygliuotų vielų tvoros ir 4 eilės granitinių kliūčių. Dešiniau to forto, 1 km. atstume, 65.5 augštumoje, buvo šarvuota požeminė tvirtovė. Frontinė tos tvirtovės siena buvo padengta septyniomis plieno plokštėmis, kurios sudarė daugiau kaip pusę metro storio plieno skydą — šarvą. Prieš 65.5 augštumą buvo pastatyta 42 eilių spygliuotų vielų tvora ir 12 eilių giliai įkastų žemėn iki pusantro metro augščio kyšančių prieštankinių dalbų. Augštumos užnugarį dengė gelžbetoninė siena, už kurios stovėjo minosvaidžiai ir pabūklai. Tame bare buvo dar du tokios rūšies bunkeriai — fortai, o tarpe jų 13 lizdų. Visi tie įtvirtinimai buvo sujungti susisiekimo grioviais ir sudarė vieną gynimosi ugnies sistemą. Prieš visą šitą gynimosi barą ugnies tirštumas siekė 5 šoviniuskulkas į vieną kvadratinį metrą per minutę.

Turint tokius davinius apie Mannerheimo liniją, kyla klausimas, kiek tos linijos statyba galėjo kainuoti Suomijai?

Sovietiškoje "Istorija velikoj otečestvennoj vojny Sovietskovo sojuza 1941-1945" randame ir tokių žinių: "Kariškoji statyba Karelijos sąsmaukoje buvo vykdoma Anglijos, Prancūzijos, Švedijos, Vokietijos ir J. A. V. lėšomis, vadovaujant žymiesiems tų šalių karo specialistams". Šita pasaka baigiama tvirtinimu, kad esą ne Karelijos sąsmaukos gamta viliojo Anglijos, Švedijos ir Vokietijos kariškus pareigūnus lankytis Suomijoje ir apžiūrinėti tą liniją, bet galimybės išnaudoti tą Suomijos kovos lauką Sovietų Rusijos puolimui.

Bendrai, pagalvojus, Sovietų rusų pasaka yra tikra nesąmonė. Kaipgi galėjo atsitikti, kad Mannerheimo linijos statybai davė pinigus anglai, prancūzai, švedai, vokiečiai ir JAV, o kai Sovietų Rusija begėdiškai užpuolė Suomiją, tai nei viena iš minimų valstybė neprisiuntė nei po vieną kareivį tą liniją ginti?

Imkime kuklesnes ir patikimas žinias. Pagal L. Enciklopediją, Mannerheimo linijoje buvo pastatyta 90 fortų, sustiprintų lauko fortifikacijos įrengimais. Fortai tikrai atrodo impozantiškai stiprūs. Kauno tvirtovė turėjo 9 fortus. Tvirtovės statyba caro valdžiai kainavo per 13 milijonų rublių. Tvirtovės statybos detalizuota piniginė apyskaita buvo paskelbta Kauno tvirtovės komendanto įsakyme, kurį esu skaites (buvo Kariuomenės bibliotekoje) ir dabar prisimenu. Mannerheimo linija, gi, turėjo 90 fortų, tai nuosekliai galvojant, jos statyba galėjo kainuoti (nesileidžiant į detales) dešimt kartų daugiau, tai yra 130,000,000 rublių. Skaitant vieną caro rublį lygų 5 litams, gauname, kad Suomijai Mannerheimo linijos statyba galėjo kainuoti 650,000,000 litų. Kadangi pirmųjų nepriklausomo gyvenimo dešimties metų bėgyje Lietuva išleisdavo kariuomenės reikalams per metus apie 50,000,000 litų, tai išeina, kad Suomija išleido vien Mannerheimo linijos statybai daugiau, negu Lietuva išleido iš viso kariuomenės reikalams dešimties metų bėgyje. Tai yra kuklūs matematiški skaičiai, nors ir teoretiški, bet labai artimi tikrovei. Netenka aiškinti, kad ir šiauriau Ladogos ežero, pagrindinėse kryptyse, buvo padaryta įtvirtinimų.

(Bus daugiau)

monas skelbė joje krikščionybę. VI amž. Thbilisi virto Gruzijos sostine. Persų pavojui gresiant, VI amž. ji pasidavė Bizantijos globai. VII amž. Kolchį užkariavo arabai. Tik jų galiai mažėjant, prasidėjo Gruzijos apjungimas. 1000 - 1200 m. Gruzija pasiekė augščiausio galybės laipsnio, apimdarna plotus nuo Juodosios iki Kaspijos jūros, įjungdama dalį Armėnijos ir Persijos. Ir Gruzijai teko amžių bėgyje nuolat kariauti su galingesniais kaimynais. 1386 m. mongolai nualino Gruziją ir išnaikino didelę daugumą jos gyventojų. XV amž. Gruzija subyrėjo į paskiras karalijas ir kunigaikštystes. XVII amž. prasidėjo gruzinų tautinis atgimimas ir susivienijimas, bet XVIII amž. pabaigoje Gruzija buvo priversta sudaryti sutartį su rusais, atsisakyti savarankiškos užsienių politikos ir pasiduoti jos karinei globai, kad apsisaugojus nuo turkų ir persų. 1801 m. rusai pavertė ją savo provincija ir įvedė rusų kalbą mokyklose ir įstaigose. Dauguma gyventojų buvo nepatenkinti rusų viešpatavimu ir surengė visą eilę sukilimų: 1804, 1812 ir 1819 m., kuriuos rusai žiauriai numalšino. 1864 m. rusų pravesta žemės reforma nepatenkino ūkininkų, kurie sudarė gyventojų daugumą. Prasidėjo socialdemokratų agitacija, kuri buvo tiek sekminga, kad Gruzijos socialdemokratų partija dominavo visuomeniniame gyvenime ir tapo viena įtakingiausių socialdem. partijų Rusijoje. Gruzijos sicladem. atstovai rusų Dūmoje buvo labai įtakingi ir 1917 m. carą nuvertus, bene, dalyvavo pirmame ministerių kabinete. Iš Gruzijos socialdemokratų kilo ir Josif Visarionovič Džugašvili, kruvinasis bolševikinės Rusijos diktatorius Stalinas, gimęs 1879 m. gražiame kalnų miestelyje Gori. Po rusų revoliucijos Gruzija iš karto priklausė Užkaukazio respublikų sąjungai (Armėnija, Azerbeidžanas ir Gruzija), o 1918. m. V.26 d. pasiskelbė visai nepriklausoma. Pradžioje ji buvo vokiečių, vėliau — anglų remiama, tačiau rusai 1921 m. pavergė ją ir pavertė GSTR.

Iš šių trumpų žinučių apie minėtų tautų praeitį matyti šiek tiek panašumo ir su Lietuvos likimu. Amžių bėgyje jos visos buvo galingesnių kaimynę slegiamos bei naikinamos. Rusų atžvilgiu buvo tik tas skirtumas, kad rusai nebuvo pasistatę tikslą jas nutautinti. Iš senovės turėdamos savo raštiją ir laisvesnį visuomeninį gyvenimą, jos buvo gerai tautiniai susipratusios. Visa, kas buvo surišta su rusų valdžia, jos neapkentė. Todėl rusų kariuomenė ir valdininkija nesinaudojo vietos gyventojų simpatijomis. Jų tarpe tarnavę kitataučiai buvo laikomi rusų įrankiais bei jų valios vykdytojais. Todėl rusų kariuomenėje tarnaujančiam karininkui kitataučiui (lietuviui) prieš revoliuciją buvo sunku užmegsti su vietos gyventojais artimesnius ryšius.

Tik po revoliucijos, įsikūrus įvairioms tautinėms organizacijoms, vietos gyventojai pradėjo atskirti lietuvius, lenkus, ukrainiečius ir kitus nuo rusų. Tada jie parodė daugiau prielankumo. Kitoj vietoj esu plačiau papasakojęs apie Kaukazo lietuvių tarybos savo tautiečių globojimo pasisekimus. Kai važinėjant po frontą tekdavo susitikti su armėnais bei gruzinais viršininkais, tai visuomet susilaukdavau jų paramos bei pritarimo. Lenkai, kur tik galėdavo, darydavo kliūtis. O iš caristinių rusų, nusivylusių dėl vykstančio "motinėlės" Rusijos byrėjimo, nekartą teko girdėti pašaipas, kad ir jie norėtų priklausyti kokiai "čuhoncų" tautelei, kad galėtų pasitraukti nuo, dėl vis didėjančio kareivių nepaklusnumo, sunkėjančios tarnybos ir, kaip turistai, pasivažinėti. Taigi man apie vietos gyventojus yra užsilikę tik simpatingi prisiminimai.

Kai karo metu visas kraštas buvo rusų kariuomenės užplūstas, vietos gyventojai nerodė jiems viešo pasipriešinimo. Tačiau daug kartų teko girdėti apie prekinių, kariuomenės tiekimo, traukinių katastrofas. Kaltinami buvo priešo agentai, kuriais virto aršesnieji vietos gyventojai. Labai stropiai buvo saugomi geležinkelių tiltai, o ir jie neretai subyrėdavo. Po revoliucijos padažnėjo ginklų sandėlių plėšimai. Vietos gyventojai ginklavosi atvejui, kai reikės gintis nuo besitraukiančios demoralizuotos rusų kariuomenės. Jie suprato, kad karas baigsis rusų nenaudai ir rengėsi neišvengiamai suirutei pasipriešinti.

Baigdamas norėčiau papasakoti porą anekdotų, kurie ryškiai pavaizduoja vietos gyventojų nuotaikas rusų atžvilgiu dar ramiais, taikos laikais. Juos girdėjau iš, prieš karą Užkaukazyje gyvenusių, lietuvių. Riebesnius sunku pritaikyti spaudai, bet pora apdailintų, atrodo, tiktų paminėti:

Pasakojama, kaip traukiniu važiuojąs į Thbilisį rusas bando užmegsti kalbą su pakeleiviu gruzinu. Klausia jį: "Ar didelis Tifliso miestas?" O tas pašiepdamas atsako: "Ar Maskvą žinai? Tai daug, daug didesnis už ją". Rusas dar nesiryžta nutraukti pasikalbėjimo ir klausia: "Kaip didelė yra per Tiflisą tekanti upė Kura?" Gruzinas tuo pačiu tonu atsako: "Ar Volgą žinai? Kura du kart didesnė". Pasipiktinęs gruzino tyčiojimusi rusas užkerta: "O ar daug pas jus meluojama?" Gruzinas į tai atsikerta: "Ar advokatą Plevako (gražbylyste pagarsėjęs Maskvos advokatas) žinai? — Tris kartus mažiau už jį". Įširdęs rusas stačiokiškai drebia: "O kvailių ar daug pas jus?" Gruzinas atsikerta: "Atvažiuosi — vienas būsi".

Iš stoties į miestą grįžta nieko tą dieną nepelnęs nešikas, "muša" vadinamas, ir mato priešais ateinantį, miestą apžūrinėjantį, storulį rusą pirklį, su per visą pilvą kabančiu stambiu auksiniu laikrodžio retežėliu, sidabriniu antgalviu lazda pasiramsčiuojantį. Prisiartinęs klausia: "Pasakyk, barin, (pone), kuri valanda?" Perkėlęs lazdą į kairę ranką, pirklys dešine ranka ištraukia laikrodėlį, su pasididžiavimu spragtelėja gruzino panosėje laikrodžio viršeliu ir sako: "Be dešimt vienuolika". "Muša" pakelia švarką ir pasiūlo pirkliui: "Kai bus vienuolika, pabūčiuok man į pasturgalį". Nustulbęs pirklys griebiasi lazdos, kad jį primušus, bet "muša" jau pašoko tiek toli, kad pirklys nebegali jo pasiekti. Užsirūstinęs pirklys mėgina jį pavyti, bet "muša" gizena, palengva viliodamas pirklį, kol tas pradeda uždusti, ir pamatęs policininką pradeda šaukti: "Laikyk, laikyk jį". Policininkas, taip pat gruzinas, sulaiko "mušą" ir pasiteirauja pas pirklį, kas atsitiko? Išklausęs paaiškinimą, duoda "mušai" keliu į užpakalį ir sako: "Bėk". O kreipdamasis į pirklį: "Ko skubi, duša moj (mano širdele — tipiškas gruzinų išsireiškimas) — Dar turi penkias minutes laiko".

PADĖKA

KARYS ir jo štabas gavo daug sveikinimų Kalėdų švenčių ir Naujųjų Metų proga. Jų tarpe iš "Stasio Butkaus" Detroito šaulių kuopos, Vasario 16 gimnazijos ir iš daugelio KARIO skaitytojų.

Nuoširdžiai dėkodami už malonius sveikinimus, linkime mus sveikinusiems geros sveikatos ir vilties, kad ateinantieji metai sparčiau priartins pavergtai Lietuvai laisvės aušrą.

KARIO štabas

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

LŠST CENTRO VALDYBA
5727 So. St. Louis Avenue
Chicago, Ill 60629

1964 m. lapkričio mėn. 22 d.

Didžiai Gerbiamam
Gen. Kaziui Musteikiui
Lietuvos Šaulių S-gos Tremtyje Garbės Nariui
7647 So. Campbell Ave.,
Chicago, Ill., 60652

Didžiai Gerbiamas ir Mielas
Broli Generole,

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje vardu nuoširdžiai sveikiname Tamstą, sulaukusį garbingos 70 metų amžiaus sukakties, linkėdami sveikatos, asmeninės laimės ir gerovės. Mums itin džiugu, kad Tamstos asmenyje sveikiname taurų lietuvį: savanorį - kūrėją, karį ir valstybininką, kurio nueitas gyvenimo kelias yra šviesus ir skatinantis pavyzdys kitiems, o ypač tiems, kurie tęsia ir tęs kovą dėl Lietuvos laisvės.

ILGIAUSIŲ IR LAIMINGŲ METŲ!

Su augšta pagarba,

š. Alfonsas Valatkaitis, pirmininkas
š. Vladas Išganaitis, I-sis vicepirm.
š. Petras Petrušaitis, II-sis vicepirm.

III-JO VISUOTINO LŠST ATSTOVŲ SUVAŽIAVIMO REZOLIUCIJOS;

Rezoliucijų Komisija, išklausiusi atstovų ir pareigūnų pranešimus, siūlo:

1. kad naujai išrinkta LŠST Centro Valdyba atkreiptų kuo daugiausia dėmesio į lietuviškojo jaunimo tautinį auklėjimą ir

2. kad būtų sudarytas bendras karinių organizacijų komitetas, kuris būtų įtaigotas sekti JAV politiką ir darytų atatinkamus žygius Lietuvos laisvės atstatymo reikalu.

Rezoliucijos buvo Suvažiavimo priimtos.

Rezoliucijų Komisijai pasiūlius, buvo pasiųstas sekančio turinio sveikinimas:

Didžiai Gerbiamam kun. prof. dr. Antanui Liuimai, S. J., Liet. Katalikų Mokslo Akademijos Pirmininkui.

Didžiai Gerbiamas Tamsta,

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Visuotinas Atstovų Suvažiavimas nuoširdžiai sveikina Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos VI-jį Suvažiavimą, linkėdamas našaus darbo, kuris šviestų kelią žmonijai ir lietuvių tautai.

Suvažiavimo Pirmininkas š. Vl. Išganaitis

Vicepirmininkė š. Sofija Mantautienė

1964 m. rugsėjo mėn. 6 d.
Jaunimo Centras, Čikaga

IŠ MŪSŲ VEIKLOS

LŠST Centrinis Garbės Teismas pasiskirstė pareigomis. Š. Jonas Giedrikas, 1835 Chatham St., Racine, Wis. — pirm., š. kun. Antanas Šeštokas — sekretorius ir š. kun. Benediktas Sugintas — narys.

— — —

DEHLI, Ont., šaulių būrys, š. m. lapkričio mėn. persitvarkė į šaulių kuopą, kuri pasirinko Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio (DLK) Gedimino šaulių kuopos vardą. DLK Gedimino šaulių kuopa, kuriai nuo pat jos įsteigimo pirmininkauja š. Stepas Jakubickas, yra atstovė pavyzdingųjų LŠ ST padalinių.

Gediminiečiams neužsileidžia ir Los Angeles šauliai. Dar tik birželio mėnesyje įsisteigęs Los Angeles šaulių būrys, vadovaujamas patyrusio šaulių veikėjo kpt. Osvaldo Žadvydo, jau pagausėjo nariais tiek, kad persitvarkė į Los Angeles šaulių kuopą.

— — —

Už nuopelnus LŠST ir už gerą šaudymą, DLK Gedimino šaulių kuopos šauliai Albertas Augustinavičius ir Petras Augaitis, apdovanoti "Geram šauliui" ženklu.

— — —

1934 m. lapkričio mėn. 7 d. pagerbtas buvęs I-jo LK St. Butkaus Detroito šaulių kuopos pirmininkas, Lietuvos kariuomenės karininkas, š. Stasys Malinauskas, jo 60 metų amžiaus sukakties proga. Pagerbimas įvyko š. Stasės Pranėnienės namuose.

Š. Stasio sukakties įprasminimui atžymėti, dalyviai šauliai ir jo gerbėjai svečiai sudėjo aukų, už kurias būtų įsigytas tam tikras kiekis "Nepriklausomai Lietuvai" knygos egzempliorių ir kurie, padarius atatinkamus įrašus, būtų padovanoti lietuviškoms institucijoms: Juozo Bačiūno vardo bibliotekai Adelaidėje, Australijoje, Vasario 16 gimnazijai Vokietijoje, Marijos Augštesniajai Mokyklai, Čikagoje ir t.t. Aukų surinkta 80 dol. Aukojo: 7 dol. — Vincas Tamošiūnas; po 5 dol. — Juozas Augai-

KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS

DLP Kęstučio šaulių kuopa lapkričio mėn. 22 d. suruošė Lietuvos kariuomenės atkūrimo paminėjimą Racine, Wisc. 9:30 val. šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje buvo laikomos pamaldos už žuvusius dėl Lietuvos laisvės, o 3 val. po pietų svetainėje įvyko iškilmingas posėdis ir vakarienė.

Iškilmingąjį posėdį atidarė kuopos pirmininkas š. Vikt. Kažemėkaitis, trumpai apibūdindamas kariuomenės šventės reikšmę lietuvių tautai ir vėliau paprašė pagerbti tylos minute lygiai prieš metus nužudytą JAV prezidentą John F. Kennedy. Amerikos Himną sugiedojo Ida Tamulėnienė. Kun. B. Vaišnoras, MIC, šv. Kazimiero parapijos klebonas, perskaitė invokaciją.

Amerikos Lietuvių Tarybos valdybos narys ir Lietuvos kariuomenės atsargos karininkas, inž. Jonas Jurkūnas, savo įdomioje kalboje iškėlė naujų minčių bei samprotavimų apie lietuvių tautos praeitį. Jo manymu Vytauto Didžiojo laikų lietuviai neturėjo dabartinio tautiškumo supratimo, nes net valstybiniai raštai buvo rašomi kaimynų kalbomis, tačiau jie pilnai suprato ir vykdė valstybingumą, kovodami už savo bui tį, už savo žemes ir už Lietuvos valstybės gerovę bei nepriklausomumą. Kai buvo prarastas nepriklausomumas, valstybingumo idėja apmirė. 19-jo šimtmečio lietuvių tautos žadintojai skiepijo tautiškumą. Dar net per Petrapilio lietuvių seimą, kuris įvyko 1917 m. gegužės pabaigoje, jau II-jo Pasaulinio karo išvakarėse, vals tybingumo klausimas suskaldė atstovus į du priešingus blokus. Valstybingumą ir tautiškumą įgyvendino Lietuvos kariuomenė, padedama savanorių ir partizanų. Kariuomenė buvo didžioji kaimo jaunimo švietimo ir auklėjimo mokykla, o kartu ir visos lietuvių tautos tautiškumo bei valstybingumo paruošėja. Tai aiškiai parodė 1941 m. sukilimas ir beveik dešimtmetį užsitęsusios kovos prieš okupantus pokario metais, kur jau kovojo tūkstančiai įvairių užsiėmimų lietuvių dėl tautos ir valstybės laisvės.

Iškilmingas posėdis užbaigtas Lietuvos Himnu, kurį sekė bendra vakarienė. Jos metu kalbėjo buvęs LŠ ST centro valdybos pirmininkas, š. Jonas Giedrikas. Apgailestavo, kad nei vienas Amerikos lietuvių krepšininkų rinktinės dalyvis, kuri taip gražiai pasirodė Australijoje, negalėjo į minėjimą atvykti. Š. Stasė Petrušaitienė ir Ida Tamulėnienė sudainavo "Tėvynės ilgesį" — St. Gailevičiaus, "Grėbėjų vakarienę" — Stankūno ir katutėms "Ramovėnų maršą". Dainoms pianinu akompanavo Bronė Pliūraitė. Minėjimas buvo gerai organizuotas ir gražiai pravestas. Tai nuopelnas DL KKęstučio šaulių kuopos valdybos ir darbščių šeimininkių, o ypač š. M. Wedeikienės.

— — —

tis, Feliksas Blauzdys, Antanas Mikalkėnas, Klemas Urbšaitis, Sukaktuvininkas, gautą asmeninę dovaną iš J. Pranaičio, Valteris Pečkys, Stasys Petrauskas, Antanas Jaškulis, Juozas Mačiulaitis; po 4 dol. — Bronius Burba; po 3 dol. — Alfonsas Putna; po 2 dol. — Valteris Pečkys, N. N., Bernardas Navickas, Adolf. Armalis, Aleksas Gubilas, Juozas Pranaitis; po 1 dol. — Teresė Ivanauskienė, Stasė Pranėnienė, Jadvyga Maselkevičienė, Stasė Žukienė, Jonas Petrulionis, Petras Žiukas, Vincas Juška, Jonas Balnionis ir Jonas Butkus.

Asmenys, užsisakę "Nepriklausomą Lietuvai" knygą ir aukoję po 1 dol. — viso 5 dol.: Bronius Ambraziejus, Bruno A. Gramontas, Viktoras Motenis, Henrikas Kogelis, Vladas Kenstavičius, Zelma Naujokas, J. Vaičaitis, Jonas P. Virpša, Karolis Cicėnas, Mary Wedeikis, Ona Kašetienė, Vladas Jakimavičius, Augustinas Kalvaitis, V. Barauskas, Petrulis, Stasys Reutas, Jonas Sinsinas, plk. Jonas Matonis, kpt. Vladas Židžiūnas, teis. Pranas Stanelis, prof. Adolfas Venslauskas, Domas Žiogas, P. Augaitis, M. Tunyla, Albertas Augustinavičius, Juozas Rimkus, Stasys Beržinis, Vytautas Pečiulis, Alfonsas Rudokas, Juozas Jurėnas ir Pranas Kaziukonis.

Sintautų šauliai gamtos prieglobstyje 1930 m. Iš k. į d.: Pr. Kažemėkaitytė-Naujokienė, Izd. Dėdinas, Marcelė Kamaitytė, kar. Alb. Švarplaitis (vėliau kpt., žuvęs Červenės žudynėse), Andrius Kutkaitis, J. Šakūnaitė, J. Švarplaitis, šaulių būrio vadas ir Ag. Kamaitytė.

Nepriklausomybės Akto Signatarui, Valstybininkui, Politikui ir Pedagogui

prof. STEPONUI KAMINSKUI-KAIRIUI

mirus, reiškiame gilią užuojautą Jo artimiesiems ir visiems, siekiantiems Lietuvos laisvės atstatymo, lietuviams.

LŠST Centro Valdyba

Šaulę Bronę Šimkevičienę ir jos šeimą, mirus broliams: VYTAUTUI ŠVIPUI — okupuotoje Lietuvoje ir inž. architektui VLADUI ŠVIPUI — New Yorke, giliai užjaučiame šioje tragiškoje valandoje ir kartu liūdime.

Los Angeles šaulių kuopa

LOS ANGELES ŠAULIŲ VEIKLA

Šaulių gretoms didėjant, būrys performuotas į kuopą. Radijo bangomis paskelbus kvietimą, raginant asmenis stoti į šaulių organizaciją, vieni iš pirmųjų padavė pareiškimus lietuvių radijo programos pareigūnai: Bronius Gediminas — direktorius ir Vytautas Plukas — pranešėjas. Jie, kaip šauliai - rėmėjai, nemokamai skelbia šaulių kuopos pranešimus.

Visuotinis - metinis kuopos susirinkimas įvyko 1964 m. gruodžio 13 d. Aptarta einamieji reikalai, sudarytas metinis kuopos veiklos planas ir išrinkti valdomieji organai.

Nutarta rengti literatūros vakarą, kviečiant svečią, Čikagoje gyvenantį rašytoją, šaulį Alfonsą Nevardauską, kuris yra ir CV narys. Vasaros metu numatyta rengti gegužinę, pravedant ir loteriją. Loterijai daiktus pasižadėjo aukoti šauliai. Be to, rengti tradicinį šaulių Joninių laužą, tik mažesnės apimties, savųjų tarpe.

Balsų dauguma, pusiau slaptu balsavimu išrinkta kuopos valdyba pasiskirstė pareigomis: š. O. Žadvydas — valdybos p-kas, š. Jonas Grikavičius — ižd., š. Ona Razutienė — sekretorė. Kontrolės komisijon: š. A. Račkauskas, š. Angelė Norbutienė ir š. Česlovas Vilčinskas.

Po diskusijų, su maža persvara, nubalsuota šaulių metinio mokesčio dydis: šaulio $2.00, šaulio-rėmėjo, nemažiau kaip $5.00. Šaulės moterys, moksleiviai ir pensininkai nuo nario mokesčio atleidžiami.

"Nepriklausomai Lietuvai" Garbės Prenumeratoriai:

Po 15 dol.:

Juozas Pranaitis, dr. C. K. Bobelis.

Po 10 dol.:

Berta ir Kazys Bertašiai, Jonas Gaižutis, Pranas Greitaitis, Kunigunda Končienė, prel. Mykolas Krupavičius, Pranas Narvydas, Balys Pupalaigis, Kasperas Radvila, ortop. Petras Šileikis, J. Trinkūnaitė - Jakaitienė, P. Tulšienė, Vytauto Didžiojo šaulių kuopa, Adolfas Vadeiša, Leonas Vasiliūnas, kun. Mykolas Vembrė, prof. Jonas Šimoliūnas, Jonas Virbickas, Gvidas Valantinas, Gustavas Zandavas, Jonas Balnionis, Apolonija ir Stasys Berkeliai, Antanas Mikalkėnas

Cicero Jūros Šaulių steigiamasis susirinkimas Nuotr. Reivyčio

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

PRADEDANT NAUJUS METUS

Vėl pradedame naujus metus, naują dienų ir mėnesių virtinę. Ką jos atneš? Gal ką nors gera, neabejotinai bus ir nuostolių bei skausmo. Pasiryžkime visa priimti tikra rimtimi ir išmintingai susikaupusios. Per daug nesididžiuokime laimėjimais ir nenusiminkime nesekmėje. Nėra to blogo, kas neišeitų į gera — sako lietuviška išmintis. Patyrimas geriausiojo mokykla. Taigi perkelkime senųjų metų patirtį į ateinančias naująsias dienas.

Naujuosius metus pradedame daugeliu naujovių visame pasaulyje. Tos visos naujovės dar žalios, kaip ir tie prasidėję naujieji metai. Iš jų gali išsirutulioti reikšmingesnių įvykių. Gal ir gerai, kad gyvenimas nestovi vietoje, kad jis banguoja. Toks jis greičiau išjudina žmones naujiems akiračiams ir rimtiems pasiryžimams.

Mūsų skyrius *"Šaulė Tremtyje"* pradeda naujus metus su dideliu nuostoliu, nes pasitraukė jo pirmoji ir ilgametė redaktorė. Sesė K. Kodatienė, būdama vyriausiąja šaulių moterų vade, suvažiavimo metu išrinkta ir į centro valdybą, mano, nebespėsianti eiti dar ir redaktorės pareigas, nors padėti ir toliau neatsisako. Redaktorės atsakomybė atiteko jos bendradarbei, kuri laiką jai šiame darbe jau talkininkavusiai.

Pradedant šį atsakomingą darbą, tenka susimąstyti — kaip seksis, ar bus galima ištęsėti, ar sesės šaulės bus manimi patenkintos? Iš savo pusės darysiu, kas bus įmanoma. Tikiuosi, kad sesės šaulės mane supras ir atjaus, o atjausdamos padės, parems savo lakiomis mintimis bei raštais, naujais sumanymais bei patarimais, atsiųs žinių apie savųjų skyrių veiklą ir pasisekimus, apie šaulių gyvenimo įvykius ir jų narių pasižymėjimus. Labai pageidautinas jaunųjų sesių aktyvus prisidėjimas, išbandant savo kūrybines galias. Mūsų mielosios bičiulės birutininkės, kurios savo pirmininkės asmeny jau yra mums padėjusios, prašomos ir toliau savo parama mūsų skyriaus neužmiršti. Taip pat visos kitos lietuvės moterys, o taip pat ir vyrai, kuriuos mūsų pastangos įdomauja, yra mielai kviečiami ir laukiami bendradarbiai.

Juo labiau mes visos prie savo spausdinto žodžio prisidėsime, tuo jis bus tikslesnis ir išsamesnis mūsų gyvenimo ir šaulių siekimų atspindys. Atsiminkime, kad spausdintas žodis lieka byloti ilgus metus ir sekančios kartos, nebegirdėdamos savo pirmtakūnų gyvo žodžio, dažnai jo jieško spaudoje. Begyvendamas žmogus negali viską išlaikyti savo atmintyje, daug ką gyvenimo audros nusineša užmarštin. Taip kartais labai svarbūs ir žinotini gyvenimo įvykiai, jei nebuvo užrašyti, tampa sunkiau beatsekami.

"Šaulės Tremtyje" skyriaus vardu dėkoju sesei K. Kodatienei už jos uolų ir reikšmingą darbą redaguojant šį skyrių nuo pat jo "užgimimo" dienos. Ji čia įdėjo ne vien savo gausias pastangas, bet taip pat ir dalį savo sielos. Mums, sesės šaulės, belieka tik šį darbą toliau tęsti ir visuotinai stengtis, kad jis ir toliau būtų gyvas ir gajus.

Em. Petrauskaitė

NUOŠIRDŽIAI SVEIKINAME VISUS BROLIUS IR SESES ŠAULIUS, JŲ ŠEIMAS BEI VISUS ŠAULIŠKOS IDĖJOS RĖMĖJUS NAUJŲ 1965 METŲ PROGA, LINKĖDAMI ASMENINĖS LAIMĖS, SVEIKATOS IR SEKMĖS.

LŠST Centro Valdyba

SUKAKTUVINIS SVEIKINIMAS
(Iš Lietuvos)

Du praeinančius seku
Gyvenimo keliu plačiu:
Vaikinas gan plačių pečių,
Mergaitė garbanom šviesių plaukų.
Paskendo Nemunas rūkuos,
Žiedai nusilenkė net svetimuos kraštuos.
Ištikimybe, meile, kantrumu
Išsaugojo jie židinį namų.
Palinko jo šiek tiek pečiai,
Gal žilstelėjo jos plaukai,
O saulės nutviekstu keliu
Matau — praeina jie abu.

Adelė

ŽEMAITIS

Tikrą ir gerą žemaitį lengva net iš tolo pažinti: jis niekada nešokinėja, nespragsi, kaip kepamas žirnis, nesitalaškuoja per kraštus, kaip vanduo, kibire nešamas, nešnypštauja, kaip karšta geležis, vandenin metama. Ne, tikras žemaitis visada ramus ir rimtas. Jeigu kartais ir pasitaiko koks staigus atsitikimas, kad net ir pats staigiausias, tikras žemaitis nešoks, kaip kibirkštis iš eglinio šakalio, bet pirma pasižiūri, kas atsitiko, paskum atsisėda, atsisėdęs ramiai pagalvoja, ir tada ką nors jau daro. Bet kai pagalvojęs daro, tada, tegu čia ir kažin kas, — vistiek bus padaryta.

J. Jankus

EKSKURSIJA Į NEW YORKĄ

Po daugelio mėnesių ruošimosi ir laukimo, pagaliau atėjo laikas važiuoti į New Yorką — į Lietuvių Dieną. Iš Čikagos išvažiavome rugpjūčio 21 d. Gaila, kad mūsų kelionė vyko nakties metu ir neteko matyti mums naujų gamtos vaizdų. Tačiau neapsakomai buvo gražu, kai rytmečio saulė, skverbdamosi pro kalnų viršūnes, kėlė gamtą.

Mūsų kelionė neapsiėjo be nuotykių. Pensylvanijoje atsitiko maža nelaimė. Vienas iš mūsų autobuso draugų užsirakino nemalonioj vietoj. Per dainas ir triukšmą niekas nepastebėjo, kad jis dingo, kol pašaukė visų vardus. Vienas iš mūsiškių, pagaliau, išgirdęs jo beldimąsi, bandė jį iš tos nemalonios padėties išgelbėti, bet nepavyko; sukvietė draugus, pagaliau, visas autobusas subruzdo. Visiems betriūsiant, dar labiau spyna susigadino. Nebuvo kitos išeities, kaip prašyti šoferio pagalbos. Teko sustabdyti mašiną ir jį ištraukti per langą ...

Kur-ne-kur sustodami, pasiekėme tikslą — New Yorką. Atvykę į viešbutį, visi norėjome kuo greičiau pailsėti, nes buvome nuvargę ir nemiegoję. Dėl įvykusios mūsų "nelaimės" buvome gerokai pasivėlinę, nespėjome padėti savo lagaminus, kai reikėjo važiuoti repeticijon, kuri jau buvo prasidėjusi. Nors ir buvome išvargę, bet dar užteko jėgų repetuoti. Sugrįžus į viešbutį, vėl neteko pailsėti, nes ruošėmės važiuoti į lietuvių susipažinimo vakarą. Salė buvo nepaprastai perkimšta, bet mes ten laiką praleidome labai gražiai, nes buvo linksma.

Sekmadienį po šv. Mišių jau ruošėmės pilnam pasirodymui. Kupini entuziazmo požeminiu traukinėliu leidomės stadiono link. Šokėjų vedėjai, surikiavę savo grupes, paruošė žygiuoti į stadioną. Minia buvo didelė ir sutiko mus džiaugsmingai. Prasidėjo visų laukta programa, kurią pravedė Rūta Kilmonytė. Diena pasitaikė nepaprastai graži, bet ir karštoka, todėl daugelis šokėjų išliejo nemažai prakaito. Daug svetimtaučių liko nustebinti neįprastų šokių vingiavimų, išgirdę tiek gražių lietuviškų dainų. Jie išsivežė neišdildomą įspūdį. O suplaukusių lietuvių miniai, ne retam, iškrito ir graudi ašara. Ypač

Kas turi pilną meilės širdį, visuomet turės ką duoti ir kitiems.

Popiežius Paulius VI

Ką mums šiapus uždangos bereiškia dvasia, jei nusisuksime nuo bendros kalbos? O ką jiems anapus bereikš kalba, jei jie nusisuks nuo bendros dvasios? Tuomet mirsime abu, tik mirsime kitaip.

Juozas Eretas

Čikagos šaulių šokių grupė "Aušra" New Yorko stadione, kur įvyko Lietuvių Šokių Šventė.

visi liko dėkingi lietuvių studentų "Neo-Lituanų" orkestrui, kuris dideliu kruopštumu visus linksmino dainomis ir šokiais.

Programai pasibaigus, visi, tai po vieną, tai grupelėmis, išskubėjome aplankyti taip lauktos Pasaulinės Parodos. Nors ir neturėjome per daug laiko, visi stengėmės pamatyti kuo daugiausiai. Pasaulinė Paroda paliko didelį įspūdį visiems dėl savo fantastiškų pastatų, retų bei nematytų vaizdų. Nors tokioj didingoj parodoj ir sunku surasti kampelį, kur stovi Lietuviškas Kryžius, bet daugelis jį aplankė.

Sugrįžę savo viešbutin ir kiek apsitvarkę, išvažiavome antriems pasilinksminimo šokiams... Po šokių sugrįžę aptarėme sekančios dienos lankytinas vietoves. Anksti atsikėlę, visi išvažinėjome aplankyti ar tai Laisvės statulos, ar Empire State namo, ar kitas garsias New Yorko vietas. Pagaliau atėjo laikas skirtis su didinguoju New Yorko miestu. Nors ir skaudėjo širdį, tačiau žinojome, kad palikę Lietuvos vardą, galime drąsiai grįžti atgal į namus. Kelionė atgal pavyko gražiai. Daugelis, kurie nebuvo sudėję akių nuo pat atvažiavimo dienos, dabar miegojo it maži vaikai. Nei nepasijutome, kaip atsidūrėme namuose.

Birutė Baskauskaitė
Šaulių Šokėjų Grupės
"Aušra" dalyvė

ŠAULIŲ GYVENIMO ŽINIOS IŠ ČIKAGOS:

Ruošiamasi "Miško brolių" pastatymui

Ryšy su liūdno mūsų tremties jubilėjaus minėjimu, yra nusistatyta pagerbti mūsų didvyrius, vedusius žūtbūtinę ir beviltišką kovą dėl laisvės. Lietuviška opera kruopščiai ruošiasi išpildyti garsųjį Requiem ir Bruno Markaičio parašytą kantatą "Vilniaus Varpai" (žodžiai Bradūno). Ta proga Čikagos šaulių būrys stato Kaulėno 4 veiksmų dramą iš partizanų gyvenimo "Miško broliai". Tai gyvas pavaizdavimas dar iš netolimųjų 1945-47 metų laikų partizanų veiklos. Veikalas turi daug dramatiškų, giliai lietuvio širdį sukrečiančių momentų ir realiai parodo tą didvyrišką, besąlyginį mūsų tautos geriausiųjų vaikų pasiaukojimą dėl laisvės ir savųjų žmonių gerovės. Veikalas sunkus savo gilumu ir reikalauja iš pasiaukojusio režisoriaus A. Brinkos ir kitų vaidintojų ypatingos įtampos ir įsigyvenimo į savo vaidybą. Dėl to jau pusmetis, kaip šauliai kruopščiai šiam vaidinimui ruošiasi — repetuoja net du kartus savaitėje. Repeticijos ilgą laiką vyko nuoširdžių šaulių G. ir P. Balsevičių namuose. Šio veikalo pastatymo proga Čikagos šaulės taip pat turi didelį sujudimą, nevien uoliai prisidėdamos vaidinime, bet ir ta proga vakaro vaišių paruošimu ir svečių užėmimu.

Šokių grupės ir choro reikalai

Iš šokių grupės vedėjo pasitraukus K. Ulevičiui, ilgai šiai grupei vadovavusiam, jo pareigas perėmė šaulys Sigis Smilgis. Repeticijos ir šokių pasirodymai, o čikagiečių grupė "Aušra" dažnai pasirodo įvairiuose lietuvių parengimuose, vyksta normaliai.

Deja, choro dar vis nepasiseka suorganizuoti.

Ligonių lankymo sekcija

Nuo pat šaulių atsikūrimo Čikagoje įsikūrė ir ligonių lankymo sekcija, kurios iniciatorius buvo dabartinis centro valdybos vicepirmininkas Vl. Išganaitis. Buvo nusistatyta lankyti ne tik pačius susirgusius narius, bet taip pat ir jų šeimų narius. Kurį laiką šį darbą dirbo sesė S. Petrauskienė ir Pr. Tomkevičius. Atsiradus vis daugiau narių, daugiau pasitaiko jų tarpe ir ligonių, dėl to ir lankytojų skaičių teko praplėsti, o Pr. Tomkevičiui pačiam susirgus, dabar šią ligonių lankymo komisiją sudaro E. Izokaitienė, E. Jazbutienė ir G. ir P. Balsevičiai, o esant reikalui, patalkininkauja ir kitos šaulės. Svarbiausias ligonių lankymo tikslas yra juos paguosti ir pradžiuginti, kad jie yra savo sesių ir brolių neužmirštami. Šia proga jiems nunešama ir maža dovanėlė. Būtų labai gražu, jei čis samarietiškas darbas būtų galima praplėsti ir už šaulių ribų, pav., aplankant sergančius daugiau lietuvybei pasiaukojančius asmenis ir tuos, kuriuos mažai kas lanko.

Šiuo metu sunkiai serga net du žymieji šauliai, tai būtent Vl. Valatkaitis ir Pr. Tomkevičius, o taip pat ir minėto veikalo autorius A. Kaulėnas.

A. A.
Janinai-Birutei Avižiūtei-Stulkienei
mirus, jos tėvui šauliui VINCUI AVIŽIUI
ir jo šeimai giliausią užuojautą reiškia

Čikagos Vytauto Didžiojo
Šaulių Kuopos Valdyba

Liūdintį dėl savo mylimo brolio ANTANO staigios mirties, KARIO redakcijos narį ir mielą bičiulį

VINCĄ JONIKĄ

ir artimuosius, nuoširdžiai užjaučia

KARIO redakcija ir administracija

Paskaita Tautinės Sąjungos Brooklyno sk. susirinkime

Gruodžio 19 d. įvykusio susirinkimo (Atletų klube) metu paskaitą "Karinės istorijos reikalu" skaitė Z. Raulinaitis. Paskaita sukėlė visą eilę klausimų iš karinės ir politinės srities. Dr. Nemickas padarė įdomų pranešimą apie augštąsias mokyklas okupuotoje Lietuvoje; pirmininkavęs J. Kiaunė vaizdžiai nupasakojo nuotaikas Lietuvoje prieš Gruodžio 17 d.

A.

Dariaus Girėno poste Čikagoje

Neseniai išrinkta Amerikos legiono Dariaus - Girėno posto 271 vyr. valdyba. Nauju vadu 1965 m. yra išrinktas Raymondas J. Krasauskis, sūnus Prano Krasauskio, kuris drauge su kitais, savo tėvų žemę mylinčiais nariais, buvo vienas iš pirmųjų organizatorių šio 271 posto ir statytojų šių gražių, puikių rūmų prie 4416 S. Western Ave. Prano garbingas vardas yra įrašytas narių garbės tarpan ir rūmų statytojų lentoje.

Pranas Krasauskis tarnavo Pirmame Pasauliniame kare Prancūzijos fronte keletą metų. o sūnus R. J. Krasauskis, dabartinis posto 271 vadas, — II Pasauliniame kare Japonijoje jūrininku.

Stasys Zienius, karininkas, teisininkas, mokytojas, gimęs 1891.VIII. 19 Makrickų k., Marijampolės apskr., Mirė senelių prieglaudoje Bergentien, Kreis Moeln., Vak. Vokietijoje. Palaidotas š. m. spalio 19 d.

Adolfas Grigas, ūkininkaitis, buvęs karys, gimęs 1920.VIII. Kabelių bažnytkaimy, Marcinkonių v. Tragiškai žuvo š. m. spalio 24 d. Oldenburge. Vokietijoje.

Inž. Antanas M. Vaitiekūnas pakeltas į majorus. Jis yra Elenos ir Motiejaus Vaitiekūnų sūnus, gimęs ir augęs Brooklyne.

Rimas Marcinkus, Kazio ir Bronės Marcinkų sūnus, baigęs Čikagos augšt. lituanistinę mokyklą, išvyko į JAV armiją atlikti karinės tarnybos.

Navy ltn. **Algimantas Balčiūnas,** M. D., labai sekmingai baigė Navy Aviat. Med. pusės metų mokyklą, gaudamas Sparnus (Wings) ir naują paskyrimą tarnybai Ramiajame Vandenyne, kaip Naval Flight Surgeon. Praleidęs Kalėdų šventes pas tėvus Newarke, N. J., Algimantas išvyko į paskyrimo vietą.

— **Audris Endrijonas,** Viktoro ir Salomėjos Endrijonų sūnus, iki šiol tarnavęs kariuomenėje Aliaskoje, yra priimtas į karo mokyklą Fort Benning, Ga.

— **Uhlerborne,** Vokietijoje, likviduojamos darbo kuopos. Keturi vyrai priimti į Vasario 16 d. gimnazijos virtuvės personalą. Tai virėjas, virėjo padėjėjas ir du virtuvės darbininkai. Jiems patikėta virtuvės darbai ir valgomosios salės priežiūra.

— **John Jankus,** 17 metų, tapo milijoniniu naujoku įstojusiu į Jungt. Amerikos Valstybių aviacijos dalinį per paskutinį dešimtmetį. Nuo 1964 m. 47,104 Čikagos jaunuoliai yra įstoję į karinę aviaciją.

LIETUVIAI KARIAI laisvajame pasaulyje

Gen. št. plk. B. Jakučio 75 metų sukakties proga

Gen. št. plk. Boleslovas Jakutis gimė 1890 m. sausio 13 d. Kalviškių km., Dukšto v., Zarasų apsk. Mokėsi Kauno gimnazijoje 1901-1909 m. Tuo pačiu laiku toje gimnazijoje mokėsi ir a.a. generalinis konsulas J. Budrys. Juodu kartu ėjo pirmosios komunijos, kartu stojo gimnazijon, o nuo 4 kl. atsiskyrė, kai J. Budrio tėvai persikėlė Vilniun.

Baigęs matavimo kursus B. Jakutis tarnavo matininku Kauno žemės tvarkymo komisijoje. Kiek atsimenu iš jo pasakojimų jam teko dirbti matavimo darbus Joniškėlio apylinkėse, rodos Meškalaukės km.

Pirmajam pasauliniam karui prasidėjus buvo mobilizuotas rusų kariuomenėn. Baigęs Maskvoje karo mokyklą, dalyvavo kovose fronte; gi, baigiantis karui pateko į vokiečių nelaisvę.

Po nemažų vargų, ištrūkęs iš nelaisvės, tuojau (1919 m. vasario 4 d.) stojo Lietuvos kariuomenėn, kurioje tarnaudamas ištisus 21 m. 7 mėn. ėjo gana atsakingas pareigas.

Pradėjo nuo Karo mokyklos, kurioje dėstė topografiją. 1920 m., jau kapitoans, paskiriamas III brigados, vėliau divizijos, štabo viršininku. Už pasižymėjimą mūšyje su lenkais, 1920 m. spalio 9 d. prie Lentvario, gavo Vyčio kryžių. 1922 m. pakeltas majoru ir paskirtas gener. štabo operacijų sk. v-ku.

1923 m. siunčiamas gen. št. akademijon Belgijoje. Ją 1926 m. baigęs, ligi 1930 m. buvo kariuomenės štabe III ir IV sk. viršininku. Po to, buvo skiriamas karo ataše Latvijai, Estijai ir Suomijai su nuolatine rezidencija Rygoje, kur sekmingai 7 metus darbuodamasis padėjo mūsų kariuomenės vadovybei užmegzti draugiškesnius ir artimesnius santykius su tų valstybių kariuomenėmis. 1937 - 1940 m. buvo Karo mokyklos viršininko pavaduotojas ir kartu Augštųjų karininkų kursų lektorius. Bolševikams 1940 m. okupavus Lietuvą, tų pačių metų rugsėjo mėn. buvo paleistas į dimisiją. Artėjant antrąjai bolševikų okupacijai, 1945 m. pasitraukė Vokietijon. Gyveno anglų zonoje, iš kurios, pažįstamiems iš Briuselio akademijos laikų anglų karininkams padedant, išvyko Anglijon. Čia kelius metus mokė rusų kalbos karo mokyklos auklėtinius, kol buvo paleistas į pensiją.

Šiuo metu, abu su žmona, gyvena gražiame, turtingu pilimis ir muzėjais Edinburgo mieste, nuosavame bute. Jo sveikatos stovis dar neblogas, tik visa nelaimė, kad tame mieste nėra sutikęs nei vienos lietuviškos šeimos, o lietuvių jis yra labai pasiilgęs, taip kaip ir savo Tėvynės. Sykį į metus abu su žmona nuvažiuoja į Glazgow miestą, kur senieji išeiviai ruošia kasmet Lietuvių dieną, kad pakvėpuotų bent tuo būdu lietuvišku oru.

Manau neapsiriksiu, jei pasveikinsiu netik savo vardu, bet ir visų karių, pažinojusių simpatingąjį plk. Jakutį, palinkėsiu mielam sukaktuvininkui, bičiuliui Boleslovui, Ilgiausių Metų!

plk. R. Liormonas

LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKŪRIMO 46-ją SUKAKTĮ MINĖJO:

LOS ANGELES

LVS Ramovė Los Angeles skyrius 1964 m. lapkričio 21 d., šeštadienį, Lietuvių Tautiniuose Namuose, 3356 Glendale Blvd., surengė pobūvį. Meninei daliai vadovavo ramovėnas, rašytojas A. Mironas. Kvartetas: O. Mironienė, V. Irlikienė, J. Radvenienė, B. Skirienė išpildė keletą dainų. Akomponavo jų vadovė O. Metrikienė. Po dainų sekė montažas, kurį sukūrė ir deklamavo O. Mironienė. Pabaigai A. Mironas linksmai nuteikė svečius, deklamuodamas humoristinį "Žydelio nuotykiai traukinyje".

Staliukus rudens gėlėmis papuošė E. Skirmantienė, o šeimininkė, S. Žadvydienė, padedant ponioms Bulotienei ir Kairienei, vaišino svečius. Ramovėnai pareigūnai: Pr. Skirmantas dirbo prie kasos, A. Bulota — prie baro. Geroje nuotaikoje, vieni šokdami, kiti prie vaišių staliukų, praleido vakarą. Svečių tarpe buvo garbės konsulas dr. J. J. Bielskis su žmona. Nors tą vakarą konsulą buvo pakvietę latviai į jų minėjimą, bet jis iš anksto buvo pasižadėjęs dalyvauti ramovėnų pobūvyje ir šį pasižadėjimą ištęsėjo. Tačiau tenka apgailestauti, kad dalis ramovėnų į savo pobūvį nerado laiko atsilankyti, vis rasdami pasiteisinti, dėl "svarbių priežasčių". Vakaras tikėto pelno nedavė. Skyriaus valdyba atliko viską, pad pobūvis pasisektų. Nors negausiame būryje, bet jaukioje nuotaikoje praleidę vakarą, atsilankiusieji skirstėsi namo gerų įspūdžių veikiami.

Per lietuvių radijo pusvalandį lapkričio 28 d. buvo paminėta 46-ji Lietuvos kariuomenės atkūrimo sukaktis. Tai dienai pritaikytą montažą deklamavo Andrius ir Ona Mironai.

Lapkričio 29 d., sekmadienį, minėjimas pradėtas šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje. Už žuvusius karius, šaulius ir partizanus šv. Mišias atnašavo kun. dr. P. Celiešius. Jis jautriais žodžiais apibūdino kario auką savo Tėvynei. Gyvenime brangiausias dalykas — gyvybė. Kovos lauke karys ją aukoja. Toji auka yra augščiausia, kurią kovotojas skiria savo žemei — Tėvynei.

Po pamaldų buvo renkamos Lietuvos Nepriklausomybės kovų karo invalidams aukos. Surinkta ir pasiųsta Lietuvos Laisvės kovų invalidų draugijai 200 dolerių.

Viešas minėjimas įvyko parapijos salėje. Minėjimą atidarė K. Liaudanskas, skyriaus pirmininkas. Invokaciją sukalbėjo kun. dr. P. Celiešius. Atsistojimu ir susikaupimu buvo pagerbti žuvusieji kovotojai ir mirusieji skyriaus nariai.

Po šio, pirmininkas pakvietė tarti žodį garbės konsulą, skyriaus garbės narį dr. J. J. Bielskį. Jo pareikštos mintys: "Minėdami nepriklausomos Lietuvos kariuomenės 46-tąją atkūrimo sukaktį, mes prisimenam ir pagerbiam visus kovojusius ir tebekovojančius už Lietuvos laisvę ir jos nepriklausomybę. Šių sukakčių proga, mes taipgi prisimename ir pagerbiame visų praėjusių amžių kovotojus už Tėvynės laisvę. Mūsų mintyse yra neišdildomai sužymėta ne tik įprastai vadinama organizuota kariuomenė, bet ir mūsų garbingi šauliai, šaulės, mūsų amžino atminimo narsieji partizanai ...

Šiais minėjimais mes ne tik nuolankiai prisimename ir pagerbiame tautos praeitį, bet taipgi rūpinamės ir lietuvystės ateitimi. Mes turime aiškinti savo jaunimui apie garbingas mūsų kovas prieš užpuolikus ir aukas padėtas ant Tėvynės aukuro. Tą garbingą pareigą mes paveldėjome iš savo senolių. Baigdami savo darbingumo dienas, tas palaimintas pareigas perduokime savo jaunimui. Todėl sustiprinkime savo pastangas, kad įvykdytume mums skirtą paskirtį".

Paskaitą skaitė plk. ltn. K. Pažemėnas. Prelegentas apėmė ilgas, šimtmečiais trukusias, kovas ginant Lietuvos valstybę, kurios tęsiasi dar iki šių laikų. Nors sutrauktai, bet vaizdžiai jis apibūdino svarbiuosius įvykius. Paliesdamas mūsų nepriklausomybės kovų laikotarpį, padarė šias išvadas: 1. Viena Lietuva be sąjungininkų negali sekmingai kariauti prieš didesnį priešą, turėdama tokias neapginamas sienas. Kol Lietuva kariavo kartu su kitais kaimynais: estais, latviais, lenkais, nors ir prieš daug didesnį priešą, susidarius vienam frontui nuo Suomių įlankos iki pietinės Lenkijos — nugalėjome. Kai Lietuva viena liko kariauti prieš lenkus, nebevyko taip sekmingai. Imtinas dėmesin ir teritorijos dydis.

2. Reikia jieškoti kelių, kad Lietuvos išlaisvinimo valandai atėjus turėtume patyrusių karininkų.

3. Palankioms politinėms aplinkybėms susidarius, jieškoti būdų kurti tautinius dalinius laisvame pasaulyje, kaip tai buvo padaryta Rusijoje, Didžiajam karui besibaigiant. Jei toms dalims būtų pasisekę prasiskverbti į Lietuvą, jos būtų didelė ir svarbi pagalba. Gal tuomet būtume įstengę sukurti nepriklausomą Lietuvą etnografinėse ribose su Vilniaus kraštu. Paskaitininkas, peržvelgęs praeitį ir padaręs išvadas, nurodė

Muz. Ona Metrikienė (prie pianino); dainininkės, iš k.: Bronė Skirienė, Adelė Bajalienė, Žibutė Brinkienė, Janina Radvenienė, Valerija Irlikienė, Ona Mironienė ir Ona Deveikienė.

L. Kančausko nuotr.

ateities mūsų uždavinius. Pagrindinė užduotis — išlikti lietuviais, antroji didžioji pareiga — Lietuvos išlaisvinimas.

Šiuo metu paruošiamieji laisvinimo darbai gali būti vykdomi šie:

a) pasaulio informavimas apie Lietuvos tragediją,

b) karininkijos paruošimas,

c) tautinių dalių steigimas.

Karininkų paruošimas užima žymiai ilgesnį laiką, nei eilinio kovotojo. Todėl, kas nors iš mūsų organizacijų, pavyzdžiui LVS Ramovės valdyba, turėtų imtis šio darbo. Žinoma, ne paties paruošimo, mes to nepajėgsime. Tačiau čia priklausytų žinių rinkimas, kiek Lietuvoje ir laisvame pasaulyje yra aktyvioje tarnyboje lietuvių karininkų, be to, šiuo klausimu reikalingos studijos ir propaganda.

Tautinių dalinių steigimo klausimas savo laiku buvo tyrinėtas LVS Ramovės valdybos, kuri paruošė platų memorandumą. Tinkamam laikui atėjus, tokie daliniai turėtų svarbią reikšmę laisvinime. Mūsų atitinkami veiksniai ir tarnybos pripažino, kad šis klausimas yra labai svarbus, studijuotinas ir susidarius tinkamoms aplinkybėms — vykdytinas. Oficialus klausimo kėlimas šiuo metu yra perankstyvas.

Meninėje dalyje dalyvavo moterų septintukas: O. Deveikienė, O. Mironienė, V. Irlikienė, J. Radvenienė, B. Skirienė, Z. Brinkienė ir A. Bajalienė. Dainininkės nesenai susiorganizavo. Viešai pirmą kartą pasirodė birutiečių rengtame vakare ir dalis jų — ramovėnų pobūvyje. Po jų sekė solistė F. Korsakaitė, kuri išpildė keletą dainų. Septintukui ir solistei akompanavo O. Metrikienė. Vos nutilus gausiems plojimams, minėjimo dalyviai scenoje vėl pamatė naują pamainą, pasiruošusią dainai, tai neperseniausiai iš Venecuelos atvykęs solistas A. Pavasaris, akompanuojant jaunai, bet jau pasireiškusiai amerikiečių ir lietuvių tarpe pianistei p. R. Apeikytei. Solistas A. Pavasaris klausytojų buvo šiltai sutiktas ir kaip ir ankstyvesnės programos vykdytojos, gausiais plojimais palydėtas. Pabaigai programos dalį išpildė moterų septintukas. Programą pranešinėjo A. Mironas, kuris sklandžiai tarp pertraukų, mokėjo sudominti minėjimo dalyvius, su daina ir vaidyba nukeldamas į laisvės dienų kareivių "Vakarinius pasivaikščiojimus".

Kaip kas metai, taip ir šiais, buvo vykdoma rinkliava mūsų Laisvės kovų invalidams. Visuomenė yra prijaučianti ir dosni. Stembesnėmis sumomis aukojo: garbės konsulas dr. J. J. Bielskis ir J. Žmuidzinas — po 10 dol., V. Čiras ir Angelė Norbutienė — po 5 dol.

Minėjimas baigtas Tautos Himnu.

O. Žadvydas

CLEVELAND, OHIO

Šeštadienį, lapkričio 21 d. 7:30 v. v. šv. Jurgio liet. parap. salėje įvyko Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimas. Skyriaus pirm. L. Leknickas pakvietė atsilankiusius į minėjimą atsistoti ir pagerbti įnešamas vėliavas. Vėliavninkams su vėliavomis ir palyda užėmus skirtą vietą, pakvietė tos parapijos kleboną kun. E. Ivanauską sukalbėti maldą.

Po maldos buvo sugiedoti Amerikos ir Lietuvos Himnai.

Sk. pirm. L. Leknickas priminė, kad Clevelando ramovėnai, pagal tradiciją, kiekvienais metais rengia Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimą, kad tuo priminus laisvajam pasauliui, kad komunistinė Rusija sulaužė visas sudarytas sutartis ir tarptautinę teisę, klastingai, jėga, įsibrovė į Lietuvą ir ją pavergė.

Po atidaromojo žodžio pakvietė skyriaus garbės narį gen. K. Tallat-Kelpšą pasakyti pagrindinę kalbą. Prelegentas priminė ramovėnams ir liet. visuomenei, patekusiai į laisvąjį pasaulį, pareigą veikti, kad pagreitinus Lietuvos išvadavimą iš komunistinės Rusijos vergijos.

Ramovėnus sveikino: ALTo Clevelando sk. pirm. inž. A. Pautienis ir LB I-os apyl. pirm. F. Eidimtas.

Meninė dalis: Vl. Braziulis paruošė montažo eskizą "Liūdime ir ilgimės". Didžiąją meninės programos dalį atliko šv. Kazimiero lituanist. mokyklos mokiniai. Chorams ir akordeonams vadovavo J. Kazėnas. Tautiniams šokiams — J. Kavoliūnaitė ir M. Leknickas.

Programoje dalyvavo: R. Jokūbaitytė, H. Tatariūnas, sol. N. Braziulienė, G. Korsakienė, S. Petkutė, M. Stasaitė, V. Nasvytytė, Kazlauskas, G. Puškorius, V. Klimaitis, Š. Stempužis ir A. Matulevičius. Jaunučių choras padainavo dainų, pianu lydėjo D. Sušinskaitė, solo dainavo R. Čyvaitė ir B. Kazėnas. Tenka pastebėti, kad choras susidėjo iš jaunimo — 6-12 metų amžiaus, pasirodė puikiai ir iš publikos sulaukė ilgų plojimų ir prašymo pakartoti.

Tautinių šokių grupė puikiai pašoko Šustą, Mikitą ir Malūną.

Pranešėja buvo R. Nasvytienė, muziką tvarkė B. Rekus, šviesas - Čečys.

Programai išsisėmus, pirm. L. Leknickas padėkojo visiems programą išpildžiusiems ir atsilankiusiems į minėjimą.

Sekmadienį, lapkričio 22 d., 10:30 val. šv. Jurgio liet. parapijos bažnyčioje kun. P. Dzegoraitis atnašavo šv. mišias už žuvusius dėl Lietuvos laisvės. Dalyvavo šių organizacijų vėliavos: Ramovėnų, ALTo sk., Skautų Pilėnų t., Skaučių Neringos t., Budžių, Neo-Lituanų, ir LB I-os apyl., išsirikiavo bažnyčioje prie žuvusių karių paminklinės lentos, kur atvyko kleb. kun. Ivanauskas ir atkalbėjo maldą už žuvusius. Po maldos visos vėliavos išsirikiavo prieš altorių pamaldoms.

Kleb. kun. E. Ivanauskas šv. mišių metu pasakė turiningą pamokslą, pritaikintą Lietuvos kariuomenės minėjimui.

Pamaldų metu giedojo parapijos bažnytinis choras, vadov. Pr. Ambrazo. Solo giedojo sol. A. Matulionis ir F. Kaminskas.

Lietuvos kariuomenės atkūrimo 46 metų sukakties minėjimas praėjo įspūdingai. Atsilankiusieji reiškė programą išpildžiusiems bei šventės rengėjams padėką. **L.**

NUOŠIRDUS DĖKUI

L. V. S. Ramovės Clevelando skyriaus valdyba reiškia nuoširdų dėkui visiems, kurie kuo nors prisidėjo prie rengto Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimo, įvykusio š. m. lapkričio 21-22 d. šv. Jurgio liet. parapijos salėje.

Clevelando Ramovėnų Skyriaus Valdyba

NEWARK, N. J.

Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimas Newarke, N. J., įvyko lapkričio 29 d. Minėjimą, kaip ir praeityje, surengė ramovėnai ir lietuvių bendruomenės skyrius. Buvo atlaikytos pamaldos už žuvusius už Lietuvos nepriklausomybę su pritaikintu pamokslu. Po pamaldų visi rinkosi į parapijos salę, kur vyko pats minėjimas.

Praeityje paskaitininkais apie Lietuvos kariuomenę, daugumoje, būdavo kariai. Šį kartą paskaitai buvo pakviesta moteris — p. E. Čekienė, žinoma visuomenininkė, žurnalistė, kalbėtoja. Jos įvadiniai žodžiai: "motina — moteris pirmoji teikia pradžią kariui; ji gimdo, augina, auklėja, brandina jaunuolį kraštą ginti ir jam aukotis". Šie žodžiai smalsumu pririšo susirinkusius klausytojus ir visi taip susikaupę išliko iki paskaitos galo. Paskaita buvo taip puikiai parengta, nenuobodi ir turininga, kad klausytojai prašė sutikti ją ištisai duoti spaudai.

Girtina ir tai, kad paskaitininkė nelietė nieko, kas būtų nereikalinga.

Neįjungė jokių politinių aspektų, kurie drumstų kitaip nusiteikusius.

Drįstu galvoti, kad ir didesnių vietovių ramovėnai, ateities kariuomenės minėjimuose, tokią paskaitininkę su malonumu galėtų užangažuoti. Prielaidą darau, nes kaip dalyvis esu sužavėtas, o šis žodis, sužavėtas, buvo visų lūpose.

Po minėjimo dalyviai, Lietuvos karo invalidams paremti, suaukojo apie 60 dolerių.

A. R.

ST. CATHERINES, ONT. KANADA

Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės minėjimas su tai dienai pritaikintu koncertu, š. m. lapkričio 21 d., praėjo įspūdingai ir didingai. Už tai padėka priklauso minėjimo dalyviams, nes kiekvieno minėjimo pasisekimo ar nepasisekimo raktas yra minėjimo dalyvių rankose, o ne minėjimo rengėjų. Todėl panašūs minėjimai bus tęsiami iki tol, kol bus kam jų klausytis.

Nuoširdžią padėką reiškiame mus aplankiusiam svečiui iš Clevelando, teis. Juozui Krygeriui, už skaitytą paskaitą. kurioje jis taip nuoširdžiai peržvelgė lapkričio 23-čios reikšmę Lietuvos gyvenime;

mūsų mieliems solistams: Vaclavai Žiemelytei, Vaclovui Verikaičiui ir muz. Daliai Skrinskaitei iš Toronto už taip gražų ir malonų lietuvio širdžiai solo ir dueto dainų koncertą; taipgi p. F. Grigaitei už pranešinėjimą koncerto programos. Dėkojame Niagaros pusiasalio Vietininkijos skautams už dalyvavimą minėjime su tautine vėliava ir už rūbinės tvarkymą.

Loterijai aukotojų pavardėmis nevardiname, taupumo sumetimais. Viso pinigais buvo gauta 62 dol. ir daiktais — 100 fantų. Loteriją tvarkė p. p. Galdikai.

Už atliktą darbą bufete dėkojame ponioms: Palujanskienei, Daraškienei, o taip pat V. Daraškai, J. Šarapnickui, Juoz. Grigui ir L. Marketiliui; taip pat Polgrimams už priėmimą ir vaišinimą mūsų mielų svečių, kurie, reikia sakyti, nepeiks St. katariniečių vaišingumo ir ateity nepasdidžiuos mus vėl aplankyti.

J. V.

TORONTAS, KANADA

Kariuomenės atkūrimo minėjimas, įvykęs gruodžio 6 d., prasidėjo iškilmingomis pamaldomis abiejose, R. katalikų ir lietuvių evangelikų, bažnyčiose, su tam tikrais šiai šventei pritaikintais pamokslais. Pamaldose su savo vėliavomis dalyvavo kūrėjai-savanoriai, šauliai, kariai, skautai ir moterų katalikių organizacijos. Nors ir visada šių švenčių minėjimuose per pamaldas, kurias užprašo kūrėjai-savanoriai, bažnyčios būna užpildytos, tai šį kartą buvo bene daugiausia. Mat, nėra iš lietuvių tarpo žmonių, kurių artimieji nebūtų žuvę dėl Lietuvos laisvės.

Klebonams leidus ir parapijiečiams raginus pagal išgales remti mūsų laisvės kovų invalidus, šiam tikslui prie lietuvių bažnyčių kūrėjai-savanoriai darė rinkliavas, kur buvo surinkta: prie Prisikėlimo bažnyčios— 209 dol., šv. Jono bažn. — 104 dol. ir lietuvių evangelikų bažn. 21 dol

4 val. šv. Jono par. salėje buvo šventės minėjimo iškilmingas aktas ir meninė dalis. Ilgesnį sveikinimo žodį tarė gen. konsulas dr. J. Žmuidzinas, prabėgomis istoriniais faktais nušviesdamas mūsų tautos garbingą praeitį ir sunkias kovas dėl tautos laisvės nuo gilios senovės iki šių dienų. Bendruomenės vardu gražų žodį tarė apylinkės pirm. inž. G. Čiuplinskas.

Meninė dalis šiemet buvo atlikta dar neįprastu originalumu, kuri publikai buvo staigmena ir labai patiko. J. Matulionio paskaita buvo sujungta su aktorės - režisorės E. Dauguvietytės - Kudabienės deklamacijomis, paimtomis iš mūsų kūrėjų-poetų kūrinių: J. Krumino, V. Mykolaičio-Putino, B. Brazdžionio, V. Alanto ir kitų. Be to, Hamiltono "Aukuro" dalyvė Lina Virbickaitė savo jausmingomis deklamacijomis praturtino šią originalią minėjimo meninę

Viršuje: sk. p-kas P. Polgrimas atidaro minėjimą. Prie vėliavos sargyboje ramovėnai J. Kavolėlis, Pr. Meškauskas ir K. Galdikas; skautai — L. Grigaitė, M. Šetkus ir B. Kuraitytė. Apačioje: minėjimo dalyviai.

programą. Minėjimui vadovavo stud. A. Kuolaitė.

Tik gaila, kad šį kartą publikos buvo skystoka, nes tą dieną kaip tik supuolė prof. Ereto paskaita Prisikėlimo par. salėje ir kiti parengimai. Be to, kažkuriais sumetimais, minėjimas buvo nukeltas į gruodžio mėnesį ir parinkta nebe ta salė, kur eilė metų šie minėjimai buvo vykdomi.

S. Banelis

WATERBURY, CONN.

Karių vet. sąjungos Ramovės Waterburio sk., talkininkaujant Amerikos Lietuvių Tautinės s-gos Waterburio skyriui, š. m. lapkričio 22 d. surengė Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimą.

1. 10 val. ryto buvo pamaldos šv. Juozapo lietuvių par. bažnyčioje. Pamaldose dalyvavo organizacijų vėliavos.

2. 3 val. popiet, 48 Green St. klubo patalpose įvyko minėjimas. Kalbėjo ats. plk. P. Valantiejus. Jis savo kalboje prisiminė anuos kariuomenės organizavimo laikus, kariuomenės atliktus didelius uždavinius savo tautai bei valstybei. Apžvelgė dabartinę tarptautinę padėtį ir ateities perspektyvas Lietuvos laisvei bei nepriklausomybei. Mykolas Gureckas— Tautinės s-gos skyriaus pirmininkas — buvęs kariuomenės savanoris, papapaskojo savo gražių prisiminimų iš savo karinės tarnybos Karo mokykloje bei kariuomenėje.

Po paskaitų buvo kuklūs užkandžiai. Parengime surinkta ir pasiųsta Lietuvos Nepriklausomybės kovų karo invalidams sušelpti 102 dol.

M. K.

Paskaita Čikagos ramovėnų rūpesčiu

LVS Ramovės Čikagos skyr. v-ba gruodžio 20 d. Jaunimo Centre suruošė viešą paskaitą tema "Tautos likiminis klausimas". Paskaitą skaitė pedagogas-kultūrininkas Petras Maldeikis. Prelegentas nuosekliai nušvietė šių dienų pasaulio politinę padėtį. Didžiųjų galiūnų, JAV ir Sovietų, koegzistencijos rezultate šaltas karas ir toliau vyksta. Jis dažnai palydimas įvairiuose pasaulio kraštuose ginkluotais kruvinais susirėmimais, komunistų vadinamais "išsilaisvinimo iš kapitalistų" karais. Vienok tiek Vakarai, tiek Kremliaus diktatoriai kalba tik apie taiką ir koegzistenciją. Vakarai nekalba apie komunistų pavergtų tautų išlaisvinimą karu, kuris gali virsti atominiu. Išvada—išorinėmis jėgomis (karu) esą komunizmo nugalėti negalima ir tuo būdu negalima pavergtuosius išlaisvinti. Lieka kitas kelias. Tai laiko ir pavergtųjų atsparumo kelias. Komunizmas ne amžinas. Istorija rodo, kad visos diktatūros žlunga. Žlugs ir raudonoji. Komunizmo visa sistema, tai sąmokslas prieš laisvąjį žmogų ir laisvus kraštus. Ji ir žmogų ir laisvas tautas pavergia, žiauriai išnaudoja ir žudo. Tokią sistemą laisvas pasaulis negali laikyti normalia. Ji yra savo kilimo viršūnę pasiekusi. Jau prasidėjo jos irimas — dezintegracija. Tą teigimą patvirtina faktai. Štai jie: Sovietų ir Kinijos komunistų tarpusavis skilimas (? Red.); Europos ir kitų kraštų kom. partijų atsiribojimas ar tai nuo Kremliau ar nuo Pekingo; chroniški ekonominiai negalavimai; žemas gyvenimo lygis; satelitinių kraštų pastangos atsipalaiduoti nuo "vyresniojo brolio" letenos ir pan.

Lietuvai laisvės atgavimą gali lengvinti šios trys aplinkybės:

1) Mūsų tautos likimas ir išsilaisvinimas surištas su Rytų ir Vidurio Europos likimu—išlaisvinimu. Tačiau, niekas negali jų išlaisvinimo šiandieną numatyti;

2) Faktas, kad Lietuva buvo sukūrusi senovėje galingą valstybę ir ją atkūrusi po I Pas. karo, sudaro laisvės atgavimo vieną iš svarbiausių motyvų;

3) Tautos atsparumas — gajumas. Jei okupantui pavyktų dvasiniai ir fiziniai tautą nužudyti, tada tuo pačiu būtų palaidotas ir jos laisvės atgavimo klausimas. Tačiau turimos iš krašto žinios rodo, kad mūsų tautos naikinimas ir nutautinimas, nežiūrint okupanto visų pastangų ta kryptimi, neduoda laukiamų rezultatų. Šioms okupanto užmačioms tauta vykdo pasyvų pasipriešinimą. Ji visais įmanomais būdais stengiasi išlikti gyva, sąmoninga. Būdama ilgus metus rusų pavergta, lietuvių tauta rytų kultūros nepasisavino. Nepasisavins jos ir dabar.

Lietuvių tauta yra knygnešių, savanorių ir partizanų tauta. Esame kovojanti tauta. O tokia žūti negali. Mes, tautos dalis išeivijoje, turime sąlygas aktyviai įsijungti į kovą už tautos gyvybę ir laisvę. Laisvai ir nevaržomai galime tą kovą varyti: 1) mūsų jaunimą mokant ir auklėjant sąmoningais tautos patriotais, garbingais lietuviais; 2) puoselėjant mūsų kultūrą ir 3) varant politinę tautos išlaisvinimo akciją.

A. Rėklaitis

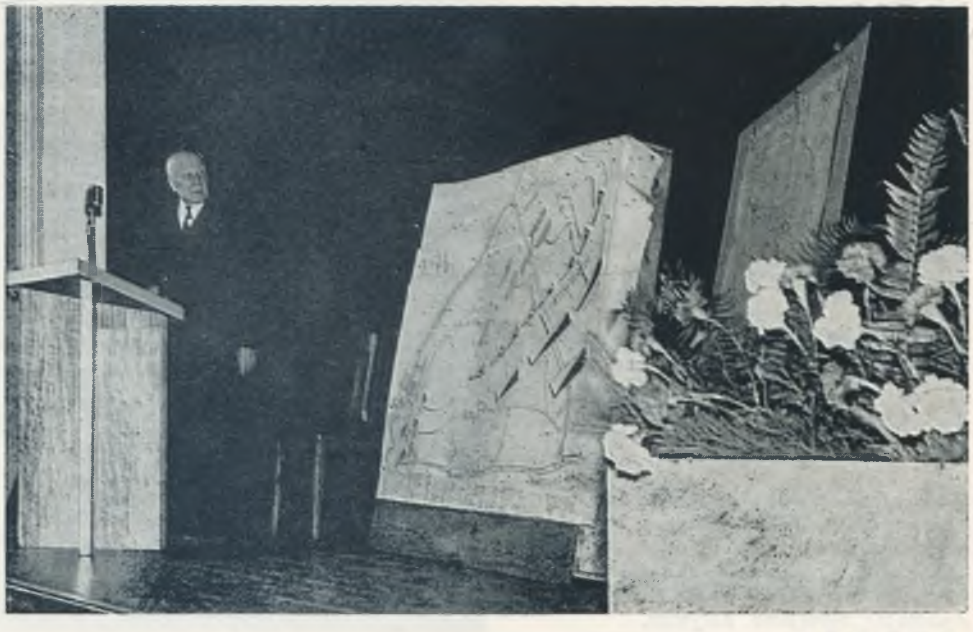

Iš kariuomenės šventės Čikagoje 11.22.64 LVS Ramovės pirm. prof. gen. S. Dirmantas skaito paskaitą apie Oršos mūšį.

Nuotr. V. Noreikos

↑ Iš kariuomenės atkūrimo minėjimo Čikagoje 11. 22. 64. Jaunimo Centro salėje akademinę programą atidaro LVS Ramovės sk. pirm. J. Rapšys.

Apačioje: Žuvusiųjų pagerbimas prie paminklo. Nuotraukos Vyt. A. Račkausko

Buvę kariai Toronte, nesnauskite!

Dar gyvam esant plk. Pr. Kaunui, Toronte gražiai veikė lietuvių karių sąjunga, turėjusi per šimtą aktyvių narių. Plk. Kaunui mirus, palengva apmirė ir karių sąjunga. Prieš porą metų buvo imtasi ją atgaivinti ir sušauktame narių susirinkime buvo perrinkta nauja valdyba, kurios pirm. buvo išrinktas plk. ltn. P. Traskevičius, žmogus su pasiryžimu bei gerais norais. Tačiau, kažkaip, nesiseka atkurti, kadaise buvusią skaitlingą ir veiklią, karių sąjungą. Mūsų jaunesnieji kariai, bent Toronte, o ypač buvę aktyvios tarnybos karininkai, kurie savo laiku iš to ir duoną valgė, vengia bet kokių visuomeniškų pareigų, palikdami tą darbą vyresnės kartos žmonėms, kurie fiziškai dažnai yra jau išsisėmę.

Kai jau yra įėję į tradiciją, kariuomenės minėjimus sutartinai kasmet ruošia šios trys karinės organizacijos: kūrėjai - savanoriai, karių sąjunga ir šauliai, talkininkaujant apylinkės bendruomenės valdybai ir tos kariškos organizacijos su savo vėliavomis minėjimuose dalyvauja. Tačiau didelį rūpestį sudaro, kai karių sąjungai reikia surasti vėliavininkui asistentus ir jų pamainas.

Tuo tarpu, vienos ar kitos Karo mokyklos laidos paminėjimo šauniam baliui sugužėja šimtai ir atsiranda ir laiko ir, palyginti, stambokų išlaidų padengimui pinigų.

Mūsų vienintėlis tremty kariškos srities žurnalas "Karys" sunkiai galus su galais suveda. Jo redaktoriai ir bendradarbiai dirba iš pasišventimo. O, ar daug iš mūsų buvusių karių jį prenumeruojame ir remiame? Gal tik keliolika, mūsų skaitlingą buvusiais kariais koloniją, "Kario" egzempliorių aplanko.

Jei šiandieną mes, buvę kariai, likimo išblaškyti po platųjį pasaulį, dėl mūsų tautos laisvės ginklu kovoti negalime, tai nenuleiskime rankų ir kovokime šiuo metu stipresniu ginklu, būtent, spauda, o pirmon eilėn per mūsų vienintėlį tremtyje karių organą "Karį". Tenelieka nei vieno buvusio Lietuvos kario, kuris neprenumeruotų ir neremtų "Kario".

Karys Veteranas

— — —

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Alė Rūta, KELIAS Į KAIRĘ. Dirvos konkurse premijuotas romanas. 248 psl., kaina 3 dol. Išleido VILTIS, Cleveland, Ohio.

A.a. Stasio Butkaus Pirmojo N. Lietuvos Kareivio Fondo

PRANEŠIMAS

Pranešame gerb. aukotojams ir KARIO skaitytojams, kad St. Butkaus fondas, įsteigtas prie KARIO redakcijos, yra **uždaromas,** nes savo įsipareigojimą jau įvykdė, t.y., 1964 m. gruodžio mėn. pastatė paminklinį akmenį ant kapo, ir dabar patiekia šią apyskaitą, kuri 1964 m. gruodžio 10 d. LVS "Ramovės" New Yorko skyriaus valdybos buvo patvirtinta:

1, PAJAMOS:

Gauta aukų, kurios paskelbtos žurnale KARYS: 1962 m. Nr. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10; 1963 m. Nr. 3, 6; 1964 m. Nr. 5, 9, 10	$538.30
KARYS padengė trūkstamą sumą	39.70
Viso	$578.00

2. IŠLAIDOS:

Cementinis karstas	$250.00
Paminklinis akmuo	319.00
Kitos išlaidos	9.00
Viso	$578.00

3. BALANSAS $000.00

Pasirašė:

Pirmininkas — **Z. Raulinaitis**

nariai — **J. Sirgėdas** ir **L. Bileris**

Šia proga Fondo Komisija taria širdingą ačių visiems aukotojams ir ypač aukų rinkėjams: LVS "Ramovė" Rochesterio Sk. Valdybai, p. V. Vilkutaičiui, p. J. Sirgėdui, p. A. Pumpučiui.

Gerb. p. Redaktoriau,

Man prisimena vienas KARY tilpęs pageidavimas, kad apie mirusį ar žuvusį Lietuvos karį, ypač karininką ar karį savanorį, būtų paminėta kur ir kuomet jis mirė ar žuvo. Bet, deja, jau kelinti metai, o apie tokius karius tik viena, kita žinelė tepasirodė. Tik šių laikų rašytojai savuosius ir jų darbus kelia. O kur kariai?

Mes savo brolių karių neturime užmiršti. Reikia per spaudą, laiškus ir asmeniškus susitikimus, iš visur skubiai rinkti žinias: kurie mūsų kariškiai (jų vardai, pavardės, laipsniai ir ginklų rūšis), kuomet ir kur buvo komunistų nužudyti ir kur palaidoti jų kūnai. Visas tokias žinias turėtų gauti KARYS.

Mūsų Vlikas, P. L. B-nė, visuomenė, organizacijos ir spauda turėtų talkininkauti. Lietuvių tauta turi šį reikalą atlikti ir aiškiai žinoti savo gynėjų ir veikėjų likimą.

Atrodo, kad šiemet KARIUI ir reikėtų pradėti tokių žinių rinkimas, telkiant jas sąrašuose.

Visi lietuviai gerai prisimena laikus kuomet 1940 m. kom. Rusija užgrobė Lietuvą ir pradėjo suiminėti Lietuvos gynėjus — karininkus, savanorius, šaulius, inteligentus ir bendrai naikinti lietuvius patriotus.

Vėliau, jau 1941 m. pavasarį, šimtus karininkų rusai suėmė ir išvežė į Rusiją, aiškindami, kad juos, būk tai, į kursus veža. O iš Varėnos poligono taipgi daug karininkų sugrūdo į sunkvežimius ir, jau be paaiškinimų, išvežė į Rusijos plotus mirčiai.

O kiek išžudė Lietuvoje ar išvežė į Sibirą lietuvių ūkininkų, mokytų specialistų ir eilinių lietuvių patriotų, tai priskaitoma net ligi 50,000.

Lietuviams labiausiai skauda širdį dėlei savo brolių karių žuvimo įvairiose žudymų vietose, kaip Rusijos Kozelsk (skaitoma, kad ten žuvo 864 lietuviai), Norilsk (415), Kolo pusiasaly (518), Vorkutoje (913), Katyne (2321 įskaitant čia ir Lenkijos kariuomenėje buvusius Vilniaus ir pietų Lietuvos lietuvius), Maskvos Butyrkų kalėjime (362), Červenėje (86) ir kt.

Šį laišką rašydamas aš tikiu, kad KARYS kietai imsis minimų žinių rinkimo. Gėda būtų gyviesiems kariams nesirūpinant savo brolių karių likimu.

Su pagarba

I. Vėgėlis

Visiškai pritariame ir laukiame žinių. **Red.**

Kajna

Didžiai Gerb. Redakcija,

Prašau neatsisakyti patalpinti Jūsų laikraštyje šį pareiškimą.

Jau kuris laikas kuone per visą lietuvišką spaudą skelbiami V. Mingėlos parengti pranešimai, pasikalbėjimai su "žemėlapio autorium" Algiu Gustaičiu. Iš tų rašinių ir pasikalbėjimų išeitų, kad sugalvota atvaizduoti Lietuvą kažkokiose naujose ribose ir kažkokiu nauju būdu. Tuo žemėlapiu turėsią remtis mūsų diplomatai, reikalaudami atstatyti Lietuvą B. Mingėlos ir A. Gustaičio nustatytose ribose. Keisčiausia, kad visuose rašiniuose minima mano pavardė, ir ne tik minima, bet ir tvirtinama, kad J. Andrius pasiėmęs visą atsakomybę už kartografinį žemėlapio tikslumą, jo paruošimą ir jo braižymą. Tai daroma be mano žinios.

Sufantazuoti sienas, perkrikštyti ar iškreipti vietovardžius, istorinius faktus yra kriminalas, ir aš prie tokio darbo neprisidėsiu. Mano parengtą žemėlapį, kuriame Lietuvos teritorija pažymėta tarptautinėmis sutartimis nustatytose ribose, ir kurio paruošime dalyvavo mūsų žymiausi mokslininkai, yra išleidusi Lietuvių Enciklopedija; juo gali naudotis ir diplomatai, ir kas tik nori.

Manau, kad Algio Gustaičio sumanytas "žemėlapis" yra tiek pat realus, kiek reali jo kita idėja — gauti iš amerikiečių bombonešį 30 milijonų dolerių vertės lietuviškoms filmoms gaminti.

Reiškiu pagarbą.

J. Andrius

— — —

Iš "Kario" skaitytojų esu gavęs nusiskundimų dėl žurnale talpinamų straipsniuose ir prie nuotraukų sąvokų "bolševikų partizanai". "Kario" žurnale neskiriama Lietuvos partizanų nuo bolševikų. Su skaitytojų nuomone tenka sutikti. LE partizanus apibūdina kaip ginkluotus dalinius, kovojančius priešo **okupuotoje teritorijoje.** Tačiau bolševikai partizanus, kurie kovoja savo teritorijoje prieš okupantus bolševikus, vadina banditais. Taigi, bolševikų banditai negali būti vadinami partizanais, kurie ne savo teritorijoje veikė, bet specialiai buvo atsiųsti į svetimą teritoriją, žudė Lietuvos gyventojus, terorizavo ir naikino jų turtą. Jeigu bolševikai mūsų partizanus lygina prie banditų, tai kodėl mes turime jų plėšikus vadinti partizanais? Ateityje reikėtų rašančiųjų daromas klaidas ištaisyti ir "Karyje" griežtai laikytis sąvokų, atskirti savus partizanus nuo bolševikų banditų.

O. Žadvydas

— — —

AUKOJO KARIUI:

LVS 'Ramovė' Los Angeles sk.	$20.00
Rėklaitis M., Chicago, Ill.	7.00
Balanda G., Detroit, Mich.	4.00
Griežė-Jurgelevičius St., Dorchester, Mass.	4.00
Mikoliūnas A., Cleveland, Ohio	4.00
Numgaudas V., Chicago, Ill.	4.00
Pabrėža L., Chicago, Ill.	4.00
Petrauskas V., Chicago, Ill.	4.00
Tiškevičius St., Chicago, Ill.	4.00
Kenstavičius A., Boston Bar,	2.00
Lendraitis L., Boston, Mass.	2.00
Pakatinskas St., Cicero, Ill.	2.00
Seliokas K., Waterbury, Conn.	2.00
Mitkus J., Detroit, Mich.	1.00

KARIO nuoširdi padėka!

Malonūs Prenumeratoriai,

KARYS, stengdamasis padidinti savo skaitytojų skaičių, skelbia naują prenumeratorių v a j ų, kuris baigiasi balandžio 1 d. 1965 m. Mums vieniems neįmanoma atlikti tą didelį darbą, todėl kreipiamės į Tamstas pagalbos — suraskite bent vieną naują prenumeratorių žurnalui.

Surinkusiems naujas metines prenumeratas (metams po $6.00 už kiekvieną) bus duodamos dovanos — knygos:

Už 3 naujas prenumeratas —
"PRAEITIES PABIROS"

Už 2 naujas prenumeratas —
"ŽALGIRIO MŪŠIS" arba
"D. Š. KARO FRONTAS LIETUVOJE"
I ir II d.

Už 1 naują prenumeratą vieną iš sekančių:
"KRYŽIUOČIAI" II d. arba III d.
"DURBĖS MŪŠIS"
"AIŠČIAI KAR. ISTORIJOS ŠVIESOJE"
"GALINDAI PRIEŠ ROMĄ"
"HUNŲ ŽYGIS Į PRŪSUS"

NAUJAS prenumeratorius, betarpiai užsiprenumeravęs žurnalą vajaus metu ir sumokėjęs prenumeratos mokestį ($6.00), gauna vieną knygą (jo pasirinkimu) dovanai iš žemiau išvardintųjų:

1. *"Durbės Mūšis"*
2. *"Aisčiai Karinės Istorijos Šviesoje"*
3. *"Galindai prieš Romą"*
4. *"Hunų žygis į Prūsus"*

Sumokėjęs prenumeratos mokestį už du metus ($12.00) gauna: "Žalgirio Mūšis" arba "Didžiojo Šiaurės Karo Frontas Lietuvoje" I ir II d.

K A R Y S

Malonūs Prenumeratoriai,

Siųsdami KARIUI čekius ar "Money Order", grafoje "Pay to the order of" prašau rašyti tik žodį KARYS (daugiau nieko).

Administracija

"MŪSŲ ŽYGIS Į VILNIŲ"

Yra renkama medžiaga iš Lietuvos karių, dalyvavusių žygyje į Vilnių 1939 m. spalio 9 - 31 d. Mieli kariai, parašykit šio istorinio įvykio savo atsiminimus. Rašykite trumpai, tačiau nurodykite vietoves, bei kariuomenės dalis, kuriose tarnavote. Jei kas turite nuotraukų — pridėkit prie rašinių; vėliau jos bus grąžintos. Viską siųsti: Bal. Brazdžionis, 2646 W. 71 Street, Chicago, Ill. 60629, U. S. A.

ECHO VALLEY lietuviška vasarvietė

Atidaryta ištisus metus. Lietuviai savininkai *Elena* ir *Julius GARMAI* visus maloniai kviečia atvykti. Iš anksto kreiptis:

ECHO VALLEY, Echo Lake, Pa. — Telef.: 717 - 424 - 1920.

DŽIAUGSMAS — POILSIS IR RAMYBĖ POCONO KALNUOSE

Kur vakar dienos malonumai — tampa rytdienos maloniais prisiminimais . . .

Puikūs ir patogūs kambariai su televizija, radijo ir voniomis, arba atskiri nameliai. Modernus baras, didelis maudymosi baseinas ir ežerėlis, 20 akrų miško, visokiausias sportas vasarą ir žiemą, šokiai ir geras lietuviškas maistas. . . . . **Nuolaidos: organizacijoms, stovykloms, suvažiavimams**

Ramovėnai, atlikime svarbią pareigą!

LVS Ramovė yra viena iš veikliausių išeivijoje organizacijų. Kas pasiryžta atlikti, tas ir įvykdoma. Sąjungos skyriai veikia beveik visuose laisvojo pasaulio kraštuose. Jie gražiai reprezentuoja save ir lietuvių tautą. Už atliktus ir atliekamus jų naudingus darbus ramovėnai verti gilios ir nuoširdžios padėkos.

Šiandien ramovėnus laukia naujas darbas, nauja pareiga. Tai jungimasis į LIETUVIŲ FONDĄ ir jo rėmimas. Apie LF daug ir plačiai rašoma mūsų spaudoje. Apie jį rašė ir KARYS (1963 m. nr. 9, 288 psl.). Patartina tą straipsnį dabar perskaityti. Plati informacija apie LF 1963 m. buvo pasiųsta visiems ramovėnams per skyrių valdybas.

LF idėja mūsų plačioj visuomenėj jau prigijo, įsipilietino. Fondas kasdien auga kapitalu ir nariais. Jau gautas Lietuvių Fondui atleidimas nuo pajamų mokesčių. Visi fondo aukotojai paaukotas sumas gali nurašyti nuo savo pajamų. Iki šiol, kol tas atleidimas dar nebuvo gautas, daugelis susilaikė nuo įsijungimo į LF sava auka. Dabar tos kliūties jau nebėra. Šiandien vartai į Lietuvių Fondą atkelti visiems. Fondas nepriklauso kuriai nors grupei. Jis yra visų lietuvių fondas — visus lietuvius jungiantis veiksnys vienai didžiajai idėjai: — sutelkti finansinius išteklius lietuvybei ugdyti, lietuvių mokslui ir kultūrai remti. Tad netiesioginiai LF sudaro finansinį šaltinį tautos gyvybei užtikrinti bei į laisvę kelią skinti. Visi sąmoningi, dar dvasia nemirę, lietuviai LF remia, jam aukoja ir stoja į jo narių eiles.

Kaip ankstyvesniuose visuose savo darbuose, mes ramovėnai, buvome vieningi ir drausmingi, taip ir dabar LF didžią idėją veikliai ir vieningai remkime. Pareigos jausmo savo tautai mes ramovėnai dar nesame praradę. Lai tos pareigos supratimas mumyse būna visuotinas. Tad dabar jau kiekvienas dirbantis ramovėnas privalėtų tuojaus įstoti į LF pilnateisiu nariu ir paraginti savo draugus ir pažįstamus, kad ir jie tą patį padarytų. Ramovėnai! Pajudėkime LF didžiosios idėjos greitam įgyvendinimui.

Aukas siųskite ir visais fondo reikalais kreipkitės šiuo adresu: LITHUANIAN FOUNDATION, Inc., 7243 So. Albany Ave., Chicago, Ill. 60629, U.S.A.

Ramovėnas LF narys

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.